

han begav sig til Ivigtut, hvorfra han tiltraadte Hjemrejsen med Kryolitselskabets Dampskib „Fox“ den 18. Oktober.

Cand. med & chir. *Soren Hansen* har godhedsfuldt meddelt os følgende om de af ham foretagne Undersøgelser:

„Med den kgl. grønlandske Handels nybyggede Skruebarkskib „Hvidbjørnen“ afrejste jeg fra Kjøbenhavn den 29de April og ankom til Godthaab den 20de Maj. Min Opgave var at fortsætte de anthropologiske Undersøgelser af Grønlands indfødte Befolkning, som jeg havde paabegyndt i 1885, og samtidig foretage almindelige naturhistoriske og othnografiske Indsamlinger. Udgangspunktet for mine Baadrejser var Kolonien Holstensborg, hvis stærkt blandede Befolkning ikke er særlig interessant, hvorimod jeg paa et Besøg ved Udstederne i Amerdloxfjorden fandt en Del Repræsentanter for den fra Kaptajn *Holms* Undersøgelser ved Angmagsalik bekjendte, indianske Type, der navnlig er stærkt udtalt hos Mændene. Herfra rejste jeg nord paa, hvor jeg navnlig ved den lille Boplads Ikerasak under Udstedet Agto i Egedesmindes Distrikt traf en usædvanlig ren eskimoisk Befolkning, som frembød en ejendommelig Kjønforskjel, idet Kvinderne gjennemgaaende havde et tydelig mongolsk Racepræg, medens Mændene havde et mere indiansk Udseende. Fra Kolonien Egedesminde, der er beboet af halvdanske Blandinger, besøgte jeg først „Hunde Ejland“, hvis dygtige Indbyggere have holdt sig forholdsvis uberørte af den evropæiske Kultur, og rejste derpaa over det stærkt forarmede Udsted Ikamiut til Christianshaab. Herfra besøgte jeg først Udstedet Akugdlet og nogle Teltpladser i Sydvestbugten og derefter det store Udsted Claushavn, hvorfra jeg foretog

en Udflugt til Jakobshavns Isbræ, som jeg fandt liggende langt ud over de Steder, hvor *Holland* i 1875 og *Hammer* i 1879, 80 og 83 saa' dens yderste Rand. Jeg rejste derefter videre over Jakobshavn og Udstedet Rodebay til Ritenbenk, hvor jeg over alt forefandt en stærkt blandet Befolkning, og hvor der var Løjlighed til at studere den Udvikling af Fangstmaaden og Kajakken, som Riflens Indførelse har foranlediget. Paa disse Steder havde ondartede Hundesygdomme i Løbet af Foraaret anrettet store Ødelæggelser, og den økonomiske Tilstand var alt andet end god. Efter at være vendt tilbage til Christianshaab, gik jeg med Barkskipet „Ceres“ til Kolonien Umanak og berejste under Skibets Ophold her næsten alle de beboede Pladser i dette Distrikt, der er et af de største og mest produktive i hele Grønland. Den i anthropologisk Henseende interessanteste Befolkning fandt jeg ved Udstedet Igdlorsuit paa „Ubekjendte Ejland“, hvor Indblandingen af dansk Blod er forholdsvis ringe, og hvis isolerede Beliggenhed har holdt Kulturen paa et i Vestgrønland usædvanlig primitivt Standpunkt. Ogsaa i dette Distrikt havde Hundesygen raset med stor Voldsomhed, og ved Saitut f. Ex. var der kun otte Hunde tilbage af en Bestand paa over hundrede Stykker. Mine Baadrejser have stedse været begunstigede af udmærket godt Vejr, og jeg har al Grund til at være tilfreds med Udbyttet af mine anthropologiske Undersøgelser, ligesom ogsaa mine forskjellige Indsamlinger, navnlig af Planter, have givet gode Resultater. Paa Hjemrejsen med „Ceres“ fik jeg endnu Løjlighed til at besøge Godhavn, hvor jeg tog Afsked med Grønland og Grønlanderne den 21. Avgust, og efter en hurtig og heldig Rejse vendte jeg tilbage til Kjøbenhavn.“

En Rejse gennem det indre Island i Sommeren 1888.

Af Th. Thoroddsen, Adjunkt i Reykjavik.

Tværs igjennem Islands indre Højland findes der kun to Veje imellem Bygderne paa Syd- og Nordlandet. Disse Veje benyttes dog nu kun sjælden, da de ere lange og besværlige, saa at man flere Gange maa overnatte paa Fjældene; der er jo ogsaa meget ringe Trafik imellem de forskjellige Landsdele, og, siden Kystfarten med det forenede Dampskibsselskabs Skibe

er kommen i Gang, blive ogsaa Rejserne om Sommeren imellem de fjærne Landsdele meget lettere ad Søvejen end over Land. Fra Borgarfjorden fører der ogsaa vest for de store Jökler en meget kort Vej op til det vestlige Nordland, og den benyttes meget hyppig baade Sommer og Vinter. Den østlige, lange Fjældvej tværs over Island, Sprengisandur mellem

Tungnafellsjökull og Hofsjökull, benyttes om Sommeren især af fremmede Turister, der efter at have besøgt de smukke Partier omkring Myvatn ogsaa gjerne paa Hjemvejen over Reykjavik ville besøge Hekla og Geysir eller andre seværdige Punkter paa Sydlandet. Den vestlige Fjældvej mellem Langjökull og Hofsjökull, der kaldes Kjölur eller Kjalvegur, benyttes endnu sjældnere, skjønt den i Oldtiden hørte til de mest befærdede Veje. Althinget paa Thingvellir var dengang Midtpunktet for Landets politiske Liv; for Høvdingerne paa Nordlandet fandtes der ikke nogen kortere og bekvemmere Vej til Althinget end Kjölur, og da disse Høvdinger som oftest rejste med et Følge af flere hundrede bevæbnede Mænd, saa har der dengang været lidt livligere dér oppe mellem Jøklerne end nu, hvor der næsten aldrig ses et Menneske. Da denne Vej nu saa sjældent benyttes, saa ere de omliggende Dele af Højlandet og Jøklerne kun lidt kjendte. Her findes paa Gunnlaugssons Kaart tæt ved Hofsjökull en Fjældgruppe Kerlingarfjöll, hvor der skulde findes varme Kilder. Disse Fjælde ere aldrig blevne undersøgte eller beskrevne; Beliggenheden af de forskjellige Gletschere, der skyde sig ned fra Langjökull og Hofsjökull, var heller ikke bleven undersøgt; man kjendte ikke Udbrudstedet for den store Lavastrækning Kjalhraun; de mærkelige varme Kilder paa Hveravellir vare ikke blevne besøgte siden i 1815, da Henderson tilbragte et Par Dage dér oppe, og, efter forskjellige Oplysninger, jeg havde indhentet, skulde Kaartet i disse Egne trænge til mange Rettelser, hvad der heller ikke er saa underligt, da Gunnlaugsson ikke havde rejst over Kjølvejen. Jeg bestemte mig derfor til at benytte Sommeren 1888 til en Undersøgelse af disse Egne. I Randen af Højlandet NV. for Hekla findes der en mærkelig vulkansk Dal, hvor Fjældet Raudukambar efter Annalerne i Aaret 1341 skal have havt et voldsomt Udbrud, hvorved en Bygd med tretten Gaarde blev fuldstændig ødelagt. Ruinerne af disse Gaarde findes endnu, men Dalen er saa bedækket med Pimpsten og Lava, at den er aldeles ubeboelig. Jeg havde stor Lyst til at foretage en nærmere Undersøgelse af denne Dal for kritisk at kunne bedømme de historiske Kilders Paalidelighed og samtidig gjøre mig bekjendt med en i geologisk Henseende mærkelig Egn. Derfor rejste jeg først til Raudukambar, hvorpaa jeg besøgte Kerlingarfjöll, Hvitárvatn og Egnene omkring Kjølvejen. Min Rejse begunstigedes næsten hele Tiden af ualmindelig smukt Vejr.

Den 8. Avgust rejste jeg fra Reykjavik den sædvanlige Vej til Sydlandet over den lavadækkede Hel-

lisheiði til det græsrigे og sumpede Ølfus. Her findes en Mængde varme Kilder, som jeg har beskrevet i en kortfattet Artikel i Geografisk Tidsskrift VI. 1882. Den af de varme Kilder, der for Tiden spruder heftigst, hedder Badstofuhver; den findes lidt nord for Gaarden Reykir under en Bakke tæt ved Elven Varmá. Imellem Udbruddene er der sædvanlig en Pavse paa $1\frac{1}{2}$ —2 Minutter, og selve Udbrudet varer omtrent lige saa længe; Vandet kastes 5—6 Fod til Vejrs fra et huleformet Kiselbassin, der har en Bredde af 4—5 Fod; Kiselsinterøns Overflade er bedækket med utallige, kalcedonagtige, halvkugleformede Udvæxter, og neden for Bassinet afsætter det varme Vand en tynd Svovlskorpe paa Stenene. Imellem Udbruddene var Overfladens Temperatur 85° C. Elven Varmá har faaet sit Navn af sit lunkne Vand, da de varme Kilder paa en Mængde Steder bryde frem ved Bredderne. Fra Reykir fører Vejen langs med Fjældene nord for Ølfus for derpaa at bøje mod Syd omkring Enden af Ingolfsfjall, der som et stejlt, massivt Forbjerg med en Højde af 1742 Fod strækker sig ud paa det græsbevexede, sumpede Lavland, der i en geologisk talt nær Fortid har været dækket af Havet, hvad der tydelig ses af de gamle Havstokke og Terrasser med Rullesten, Sand- og Lerlag o. s. v. Disse Stranddannelser kunne alle Vegne forfølges langs Fjældsiderne omkring Ølfus. Ingolfsfjall bestaar ligesom Omegnens Fjælde udelukkende af en grovkornet Palagonitbreccie, hvoraf store, nedfaldne Blokke ligge stærde omkring langs Fjældsiderne. Fra Fjældets yderste Spids har man en god Udsigt til Islands største og frugtbareste Lavland, der længst mod Øst begrænses af Eyjafjallajökuls tindrende, hvide Snemasser, medens Baggrunden dannes af takkede Fjældrækker og enkeltstaaende Fjælde, der ere Højlandets Udløbere ned mod Lavlandet, da dette, eftersom det stiger, forgrener sig mod Landets Indre i lange Dale, som gennemstrømmes af flere vandrige Elve, som for største Delen have deres Udspring ved Højlandets Jøkelkupler. Øst for Ingolfsfjall udbreder den grønne, tæt beboede Slette sig for Blikket paa begge Sider af Ølfusá; i Floi paa Elvens østlige Side hæve Gaardene sig i smaa Grupper som Myretuer op fra det ensformige Fladland, der trods den underliggende Lavabund er opfyldt af Moser og Sumpe. Andre Forhøjninger findes der ikke, hvor imod man vest for Elven hist og her ser enkelte Tuf- og Basaltknuder stikke op gennem det tykke Jordsmon. Vi benyttede det almindelig brugte Færgested ved Laugardalir. Da der ingen Gaarde findes ved Elvens vestlige Bred, er man nødsaget til at raabe

paa Færger fra Laugardælir, hvilket undertiden kan være temmelig anstrengende, thi, skjønt man fra en opstaaende, i Øjne faldende Klippe ved Færgestedet plejer at benytte Hænderne som Raaber og skriger og broler af alle Livsens Kræfter, maa man undertiden i daarligt Vejr vente længe paa Baaden, da Gaarden ligger flere Hundrede Favne fra Elven, saa at Folkene ikke altid kunne høre de rejsendes Brølen. Da Ólfusá her har modtaget alle sine betydelige Tiløb, fører den en vældig Vandmasse, saa at den synes ligesaa betydelig som Elben syd for Harburg. Ólfusaaen har sit Udspring langt oppe paa Højlandet fra Soen Hvitárvatn og har næsten hele Vejen et sydvestligt Løb mod Havet. Den faar først sit Navn i Nærheden af Mundingen, naar den har optaget den betydelige Elv Sog fra Thingvallasøen, men før maa den lade sig nøje med Navnet Hvitá, som den har tilfældes med en anden stor Elv i Vestlandet; oppe i Højlandet optager den flere mindre Elve med klart Vand og en betydelig Jøkeelv (Jökulkvís) fra Hofsjökull; nede i Bygden forøges dens Vandmasse betydelig ved tre store Elve i Nærheden af Skalholt, Laxá fra den østlige Side og Brúará og Tungufljót fra Vest. Efter at Hvitá har forenet sig med disse Elve, faar den en mere sydlig Retning, indtil den ved det 1016 Fod høje Hestfjall bøjer tvært af mod Vest; her nærmer den sig til Thjorsá, den anden betydeligste Flod i Sydlandet, saa at disse to store Vandløb her kun adskilles af en Mil bred Landstrimmel, der næsten udelukkende bestaar af Lava (Merkurhraun). Ved den nordlige Ende af Hestfjall, hvor Hvitá kniber sig frem imellem Fjældets stejle Breccieklipper og Lavaen, er man nogle Gange bleven Vidne til et ejendommeligt Naturfænomen, idet den betydelige Vandmasse pludselig er bleven saa meget formindsket, at Elven uden synlig Anledning næsten er bleven borte. Saaledes fortæller Annalisten Bjørn fra Skardsá, at man den 19. November 1594 med tørre Fødder kunde gaa over en stor Del af Flodlejet ved Gaarden Arhraun, og det samme Fænomen gjentog sig paa samme Sted to Gange i dette Aarhundrede; første Gang i et af Aarene 1828—30 og anden Gang i Aaret 1864. Denne Formindskelse af Vandmassen varede dog ikke længe, saa at Elven i Løbet af en halv Dag fik sit sædvanlige Udseeende. Man kan ikke med Sikkerhed paavise Aarsagen til dette mærkelige Fænomen, men man kunde fristes til at tro, at Elven under særlige Forhold fik et Afløb igjennem skjulte Kanaler i Lavastømmene, uden at man dog har noget Kjendskab til disse Kanalers Beliggenhed. Folketroen har søgt at

forklare disse Begivenheder paa en noget mere fantastisk Maade. Der skal nemlig igjennem Hestfjall findes en underjordisk Gang, hvori en Lindorm eller et andet Uhyre har sit Leje; naar Ormen enkelte Gange faar Lyst til at røre sig lidt og kryber ud af Hullet, strømmer Elven ind i det tomme Rum og flyder igjennem denne Kanal, indtil Ormen kommer tilbage. Som et Bevis for Rigtigheden af den folkelige Theori om kæmpemæssige Lindorme, angives der, at Lindormens Knogler flere Gange ere blevene fundne ved Elven, men de store Knogler, man har fundet, hidrøre alle fra fossile Hvaler fra Slutningen af Istiden, da Sydlandets Lavland var bedækket af Havet. Ved Laugardælir, lidt nedenfor Færgestedet, findes en lille Ø, hvor en Del Ederfugle have deres Rugepladser; der er ogsaa en betydelig Laxefangst i Katarakterne ved Øen, men de talrige Sælhunde gjøre Indbyggernes Retten til den indbringende Laxefangst stridig. Syd for Ingolfsfjall udvider Ólfusaaen sig til en stor Bredning med utallige Sandbanker og særskilte Løb, men nederst ved Havet samle alle Armene sig til en enkelt, smal Munding ved Oseyri; tidligere skal Elven have haft et andet Udløb længere mod Vest. Udenfor Aamundingen findes der en Række blinde Skjær, der vanskeliggjøre Indsejlingen, og de mange Sandbanker danne desuden en uoverstigelig Hindring for Sejladsen i denne vandrige Elv. I Hvitá findes to betydelige Vandfald, et mindre, Aboti, i Nærheden af Elvens Udløb fra Hvitárvatn og et større, Gullfoss, i Nærheden af Geysir.

Fra Laugardælir rejste jeg op ad Lavlandet imellem Hvitá og Thjorsá; det tykke Jordsmon hviler her alle Vegne paa meget gamle Lavastømme, der have en enorm Udstrækning, idet de udbrede sig fra ukjendte Udbrudsteder nord for Hekla helt ned til Havet; den porfyritiske Lava træder meget hyppig frem i smaa Forhøjninger paa Sletten og i Flodlejerne; det ses flere Steder tydeligt, at disse Lavaer ere blevene dannede længe, førend de nuværende Flodsystemer vare blevene ordnede. Ved Hestfjalls nordøstlige Hjørne oplives Landskabets Ensformighed noget ved de male-riske Klippeformationer ved Elven, og her træder den forholdsvis unge Lavastrom, Merkurhraun, frem for Dagen; herfra red vi over til Thjorsá og saa langs denne Elv til Præstegaarden Stórinúpur, der skulde tjene til Udgangspunkt for min Rejse til Raudukambar. Denne Egn kaldes Hreppar og hører til de smukkeste i denne Del af Landet. Man er her naaet op til Højlandets Rand, der opløser sig i en Mængde enkeltstaaende, forskjellig formede Fjælde, som med de

mellemliggende, grønne Dale og Sletter og de venlige Gaarde, der ligge spredte paa Fjældsiderne, afgive et stadig vaxlende Skue. Græsvoxten i Dalene er meget frodig, og selve Fjældene ere for en stor Del bevoxede med Lyng og Pilearter, saa at Faarene trives ypperlig i disse Egne. Fjældene bestaa her gjennemgaaende af Palagonitbreccie; mindre Indlejringer af Basalt findes dog hist og her, og enkelte Steder træffer man Liparit saaledes ved Laxá, i Galtafell o. fl. St. Hist og her finder man ogsaa, som andre Steder paa Sydlandet, Lag af Konglomerater i Fjældene, saaledes ved Stórinúpur i Klipperne tæt ved Gaarden, dækkede af Palagonitbreccie og Basalt.

Den 11. Avgust tog jeg af Sted fra Stórinúpur for at opslaa mit Telt for nogen Tid i Fossárdalen ved Raudukambar. Udsigten over Dalen ned til Thjorsá er ret kjøn. Elven vælter sit gullige Vand i rivende Fart gennem en Rende, som den selv har udhulet i Lavabunden; Lavaen er bleven saa stærkt bearbejdet og skuret af Strømmen og af Rullestenene, at Klipperne ved Aabredden have faaet alle mulige fantastiske Former; Jættegryder og polerede Render ser man alle Vegne ved Elven imellem de opstaaende Lavaspidser og knudrede Forhøjninger. Vi red langs de næsten lodrette Fjældsider ved Thjorsaaen, over de fremspringende Pynter og ned i de smaa, græsbevoxede Fordybninger; paa højre Haand stadig den vældige Elv og Udsigten til Lavaflader og Sandsletter øst for denne; paa venstre Haand de bratte Lier med de dristige Taarne og Breccievægge, der danne Højlandets skarpt afskaarne Rand ned imod Lavlandet. Efter at have faaet en Følgeomand paa Gaarden Hagi red vi endnu forbi to andre Gaarde, de sidste Menneskeboliger og de længst mod det Indre fremskudte Poster i denne Del af Landet. Fjældsiderne blive ved den øverste Gaard, Skridufell, mere og mere kratbevoxede, og Egnen vilde se yderst venlig og indbydende ud, dersom man ikke lige i Nærheden havde Udsigt til de graalig-sortede Sandsletter og til Lavastømme og Kratergrupper uden Spor af Vegetation. Dette uhyggelige Landskab rykker jo ogsaa stadig mere frem mod det krat- og græsbevoxede Land, der hvert Aar fordærvs af de ødelæggende Sandstorme. Fra Skridufell rider man langs Fjældene gennem frodige Dale og Lavninger med det lysegrønne Græs og de mørkegrønne Skove, over smaa rislende Bække, der slynge sig igjennem Birkekrattet og mellem de mosgroede, nedfaldne Klippeblokke, indtil man pludselig staar paa Randen af den hæsle Ørken, hvor Overfladen helt dækkes af Pimpsten og Lavagræs.

Denne Ørken, der mod Øst begrænses af Búrfell og mod Syd af Thjorsá, danner den forreste Del af Fossárdalen; den underliggende Lava synes at være fremvældet af flere Grupper gamle Kratere, der hæve sig i knudrede Rækker op fra Omegnens Hav af Pimpsten og Scorier; den lyse Pimpsten synes at stamme fra andre, langt borte liggende Udbrudsteder; den er ogsaa almindelig længere nede ved Thjorsá, hvor den som oftest dækkes af Grønsværet. De hyppige Udbrud af den nærliggende Hekla have bidraget til at vedligeholde disse Egnens trøstesløse Udseende, og de stærke Sandstorme fra Højlandet kvæle den fremspirende Vegetation, inden den har faaet Fodfæste, og oprive de tilbageblevne Rester af den gamle Græsbund. Vi red tværs over Pimpstensletten forbi Fjældet Reykholt ind i Fossárdalen, hvor vi opslod vort Telt ved Elven paa en lille græsbevoxet Flade lige over for Raudukambar.

Den store Flod Thjorsá, den længste i Island, har sit Udspring ved den nordøstlige Side af Hofsjökull og strømmer, efter at have optaget mange Tilløb fra begge Sider, ned ad Højlandets jævnt skraanende Flade mod SV., indtil den ved Búrfell pludselig gjør en skarp Bøjning mod VNV. for derpaa under Fjældsiderne nord for Hagi igjen at optage sit sydvestlige Løb. Nord for denne Krumning findes den førnævnte Pimpstensørken, de saakaldte Vikrar, der paa begge Sider begrænses af Elve, som udgyde sig i Thjorsá, Fossá mod Øst og Sandá mod Vest. Fra denne Slette strække to Dale sig mod Nord op imellem Fjældene Sandárdal og Fossárdal; en kort Fjældtange fra Højlandet adskiller de to Dale fra hinanden; den nordligste og højeste Del af denne Fjældrække kaldes Fossalda, men den fortsættes af lavere Fjældspidser og af en langagtig Fjældryg, Raudukambar, der igjen ved en dyb Lavning adskilles fra det enkeltstaaende Fjæld, Reykholt. Fossárdalen begrænses mod Øst af en anden lignende, men længere Fjældrække, der falder stejlt af mod Dalen, men har en svag Hældning mod Øst til Thjorsá; denne Fjældrække er ved Lavninger og Indskæringer delt i flere Partier, hvoraf hvert enkelt har faaet et særskilt Navn; det nordligste, Stangarfjall, adskilles fra Skeljafjall ved Elven Raudá, der nederst i Dalen udgyder sig i den vandrige Fossá; Skeljafjall sammenknyttes ved en lavere Fjældryg med det stejle Búrfell, der, som et mægtigt Forbjerg, rager ud paa Lavlandet; Búrfell er formedelst sin isolerede Stilling synligt fra fjernt liggende Egne. Nord for disse Dale hæver Højlandet sig jævnt i bølgeformede Afsatser imod det Indre.

Den første Udflugt, vi gjorde fra Teltet, gjaldt Raudukambar, der allerede i Frastand ved sine lyse Farver giver sig tilkjende som et Liparitfjæld. Den tyske Geolog *G. G. Winkler* besøgte i Aaret 1858 denne Dal og har i sin Bog¹⁾ beskrevet dette Fjæld tillige med nogle andre geologiske Forhold i denne Dal, men han har rimeligvis af Ukjendskab med den islandske Vulkanhistorie slet ikke givet Oplysninger om Dalens nyere vulkanske Fænomener. Denne Fjældryg bestaar næsten udelukkende af Liparit med nogle smaa, underordnede Indlejringer af Basalt; dog træder Lipariten sjælden frem for Dagen i faste Klipper, da hele Fjældet er tilhyllet i et Dække af løst Liparitgrus. Fra Raudukambar har man en god Udsigt over Fossárdalen; den flade Dalbund overrisles af Elvens forskjellige Arme, som under Tøbruddet om Foraaret næsten oversvømme Grussletterne mellem begge Fjældsider; Vegetationen kan derfor ikke let finde noget stadigt Fodfæste. Ved Elven ses hist og her nogle gamle Kratere opbyggede af løse Scorier og Lavadraaber; nogle ere til Dels blevne nedbrudte eller bortførte af Elven; Kraterne tiltage i Antal mod Syd og samles til tætte Grupper neden for Reykholt. Ved en nærmere Undersøgelse af Raudukambar kommer man hurtig til det Resultat, at det maa bero paa en Misforstaaelse, naar man har angivet, at dette Fjæld skulde have haft et Udbrud i Aaret 1343. Der findes ikke det mindste Spor til noget, der kunde vise hen til en saadan Katastrophe; saa kunde man da heller fristes til at tro, at Kraterne i Dalen havde givet Anledning til Bygdens Ødelæggelse, hvad der dog, som jeg senere skal søge at paavise, næppe heller har været Tilfældet. Ved den sydlige Ende af Raudukambar, i Lavningen mellem dette Fjæld og Reykholt, findes der ved et lille, halvt udtørret Vandløb midt paa Grussletten en varm Kilde, der har en Temperatur af 71° C.; omkring denne Kilde er Vegetationen højst ubetydelig, kun er Pimpstensgruset ved Kilden bevoxet med tætstillede Blade af *Viola canina*. Dampen fra denne Kilde kan i godt Vejr ses temmelig langt borte, og den har rimeligvis givet Anledning til Navnet Reykholt. Fjældet Reykholt bestaar af Palagonitbreccie med flere Gange og Indlejringer af Basalt; nogle af disse Indlejringer ere meget ejendommelige, idet de ere sammensatte af lutter tæt pakkede, løgformede Knolde og Kuglesegmenter; disso Basaltkugler

ere sammensatte af koncentriske Lag, der sidde ligesom Løgskjællene paa Løggagen; den omgivende Tuf er til Dels bleven omdannet og har ved Varmens Indflydelse faaet prismatisk Struktur; Mellemmrummene mellem Basaltkuglerne og Revnerne i Tuffen ere opfyldte af Zeolither.

I Lavningen mellem Skeljafjall og Stangarfjall har engang i Fortiden en Lavaarm fra det Indre banet sig Vej ned til Fossárdalur. Lavaen er i det trange Pas bleven presset og skruet sammen til en stor Højde og Tykkelse; hist og her ere store Revner blevne dannede i den størknende Lava, og disse ere senere blevne benyttede og udvidede af Elven Raudá, der igjennem dybe, maleriske Kløfter finder Vej til Lavlandet. Den nederste Del af Flodkløften, der kaldes „Gjain“, er i højeste Grad vild og storslaaet; de lodrette Basaltvægge paa begge Sider sammensættes for en stor Del af Basaltøjler i forskjellige Stillinger; hist og her findes Huler og Fordybninger i Klipperne, og fra Revnerne udbrede nogle smaa Birkotræer deres grønne Løv over de sorte Klippevægge; under Klipperne findes lysegrønne, bløde Græsskrænter imellem de Kilder og Vandaarer, der alle Vegne springe frem imellem Basaltlagene, men paa Kløftens Bund piler den fraadende og skummende Elv af Sted i utallige Slyngninger omkring de opstaaende Klippespidses og Pynter. I Modsætning til den frodige Vegetation nede i Kløften ere selve Lavastrømmene, hvori Kløften er bleven nedgravet, fuldstændig blottede for Plantevæxt; kun hist og her ser man i Flyvesandet, der bedækker Lavaen, nogle sørgelige Rester af udtørrede og uddøde Birkebuske. Omtrent en Fjerdingvej længere mod Øst findes der en anden Kløft, Hellisskogagljúfur, hvorigjennem Raudá ogsaa har banet sig Vej; denne vulkanske Revne er smallere og ser mere skummel ud end den første, men her findes der dog et smukt Vandfald og en Hule nedenfor Klipperanden, hvorfra man har god Udsigt til Fossen, Vandbassinet neden for og de sorte Basaltvægge paa begge Sider af Elven.

Efter at have undersøgt disse Lavkløfter red vi ad de skraanende Afsatser op paa Skeljafjall, skjønt det regnede tæt. I Frastand kunde vi se et glinsende Bælte tværs over Skeljafjalls øverste Del, og ved nærmere Eftersyn viste det sig at bestaa af fint polerede, isskurede Doleritklipper, der vare blevne vaade af Regnen; de slibrige, knudrede Klipper vare helt bedækkede med fine Ridser og Striber med Retningen N 30° E. Fjældets øverste Del bestaar af Dolerit, der hviler paa Palagonitbreccie, der alle Vegne træder frem i de vestlige Fjældsider. Øverst paa Skálafells

¹⁾ *G. G. Winkler*: Island. Der Ban seiner Gebirge und dessen geologische Bedeutung. München 1863. S. 47—64, 121—124.

sydvestlige Hjørne findes der betydelige Liparitdannelser og bl. a. meget smukke og regelmæssige Liparitsøjler. Rundt paa Fjældene findes der alle Vegne Masser af Pimpsten og Scorier, der alle synes at stamme fra Øst, fra Hekla eller andre Udbrudssteder i Nærheden; den lyse Pimpsten er meget ældre og findes i tykke Lag alle Vegne under Grønsværet, og da dette mange Steder allerede er bortblæst, saa ses den lyse Pimpsten i store Dynger paa Overfladen, saa at det i Frastand ser ud som store, støvede Snepletter.

Den 13. Avgust gjorde vi en Udflugt til det indre af Fossárdalur. Elven dér har sit Udspring langt oppe paa Højlandet syd for det saakaldte Rjúpnafell og styrter i et mægtigt Vandfald ned over den lodrette Fjældside i Dalbunden; neden for Fossen har Elven gravet en dyb Rende gennem Palagonitbreccie og liparitiske Dannelser. Kort indenfor Raudukambar indsnævres Dalen betydelig af nogle fra begge Sider fremtrædende Højderygge, men udvider sig dog snart igjen; her ere Fjældsiderne brattere og højere end længere mod Syd; i Fossalda paa venstre Haand ses højt oppe i Fjældet graalige Tuffdannelser med et Utal af sorte, sværmende Basaltgange, der krydse hverandre i alle Retninger. Vi red op ad Dalen langs Elven, men maatte snart sagtne vor Fart, thi Vejen op igjennem Flodkløften blev næsten helt ufremkommelig; paa begge Sider have lodrette, lysegrønne Klipper, gjennemsatte paa kryds og tværs af mørke Aarer, sig imod Himlen, og selve Elven, som vi i den snævre Kløft maatte bruge som Ridesti, boltre sig over kæmpe-mæssige, slibrige Rullestensblokke, hvor hverken Hest eller Mand kan faa sikkert Fodfæste; vi maatte derfor snart opgive Turen op igjennem Kløften. Klippevæggene paa begge Sider ere sammensatte af dekomponeret Liparit og Liparitbreccie, der gennemkrydses af et Næt af utallige Basaltgange og Indlejringer i alle mulige Former; de nedfaldne eller nedførte Lokke i Elvlejet bestaa af en Mængde ejendommelige Varieteter af Lipariter, Breccier, Basalter og Doleriter, saa at man her faar en fuldstændig Provesamling af Bjergarterne i de omgivende Fjælde. Da vi syntes, det var altfor besværligt at gaa den samme Vej tilbage, bleve vi nødte til at klatre op ad en Kløft i Fjældsiden øst for Elven, og vi fik ogsaa efter betydelige Anstrængelser Hestene med os; de islandske Heste kunne i løse Masser omtrent klavre op ad lige saa stejle Fjældsider som et Menneske, dersom de faa Lov til engang imellem at puste ud, og der ikke findes for mange fremtrædende Klippepartier. Fra Kløften

red vi op til Vandfaldet, der tager sig prægtigt ud, da den betydelige Vandmasse uden at deles styrter omtrent 200 Fod ned ad de lodrette Klipper i en kæmpemæssig Vandkumme. Vest for Vandfaldet ses Klippelagene i Fossalda i store Gennemskæringer; overst ved Randen ses et regelmæssigt, vandret Lag af vældige, lodrette Doleritsøjler, der fortsættes rundt om Vandfaldet og træde frem paa samme Højde øst for Dalen i Stangarfjall. Man ser tydelig, at Dalen engang i Fortiden er bleven hjemsøgt af frygtelige Jordskjælv, idet Fossaldas Fjældside neden for Vandfaldet er kløvet i lange Strimler, der ere sunkne terrasseformig mod Øst ned fra Fjældranden; nogle af disse Strimler have atter faaet Revner paa tværs. Spalterne have omtrent den samme Retning som Flodkløften og vilde, hvis de fortsattes i lige Linje, træffe paa den varme Kilde ved Reykholt. Fra Vandfaldet red vi op paa Højlandet bag ved Dalen og derpaa ud paa Stangarfjall; dette Fjælds vidt strakte øverste Flade er tæt bevokset med Stargræs og andre Græsarter, hvad der ser underligt ud, da der næsten ingen Plantevæxt findes i Dalene og Lavningerne. Fjældets geologiske Bygning er fuldstændig den samme som Fossalda's, Hovedmassen Palagonitbreccie og Tuf, der dækkes af Dolerithænke; da jeg gik ned ad Stangarfjalls vestlige Side, kunde jeg godt undersøge Fjældets geologiske Sammensætning, bl. a. kunde jeg undersøge de store Doleritsøjler, som jeg havde set i Frastand i Randen af Fossalda. Søjlerne, der have en Højde af 20—30 Fod, ere meget regelmæssig kantede og ere sammensatte af en Mængde Led, saaledes at hver Søjle opbygges af flere særskilte, regelmæssige Stykker. Disse store Doleritsøjler staa umiddelbart paa et Konglomeratlag, der har en Mægtighed af 2—3 Alen. Dette Lag bestaar hovedsagelig af smaa og store Basaltrullesten; omkring de store Sten har der saa lejret sig, som man ser i Kystdannelser, forskellige Lag Grus, Ler og Sand. Konglomeraterne hvile konkordant paa gullige Breccielag, hvoraf enkelte halvtrullede Brudstykker hist og her findes indlejrede i Konglomeraterne.

Senere gjorde vi en Udflugt til den nederste Del af Fossárdalen, hvor Dalbunden næsten helt er dækket af Scorier, Grus og Pimpsten, medens Underlaget alle Vegne dannes af Lava. Ved det sydvestlige Hjørne af Skeljafjall, hvor Fossá bugter sig længst mod Øst, ses bl. a. to Kratere, der ere gennemskaarne af Elven, saa at man tydelig ser den indre Bygning, Lavagangene fra Jordens Indre o. s. v. Syd for Skeljafjall bøjes Fjældranden meget mod Øst hen imod Búrfell, hvor-

ved der øst for Dalens Lava dannes en lavere Gruslette, der engang i Fortiden synes at have været dækket med Vand; denne forhistoriske Sø er bleven dannet senere end Lavaen, thi langs Søens Rande findes der udstrakte Dannelser af „móhella“ hvilende paa Lava; paa denne Løssdannelse findes der saa atter gamle udtørrede Tørvedannelser med smaa Birkestammer. Søen er bleven forsumpet og er senere bleven til et vaadt Græsland, der mere og mere er blevet udtørret, maaske ved Pimpsten og Scorier, hvorpaa saa hele Jordsmonnet er blevet ødelagt af Stormene. Alle disse Stadier i Søens Historie synes at være yngre end Lavaen i Fossárdal. Hvor Elven Fossá flyder ned igjennem Lavaranden, findes et Vandfald, der kaldes Hjálp, og i Nærheden en Mængde prægtige Lavagange med liggende Søjler, der ere blevne blottede og gennemgravede af Elven.

Den 14. Avgust besteg jeg Búrfell. Vi red op igjennem Lavningen ved Raudá og saa langs med Skeljafells østlige Skraaninger. Den underliggende Dolerit er til Dels dækket af Jordsmon, men alle Lavninger ere opfyldte af lys Pimpsten; Pimpstendyngerne have ofte en Tykkelse af 2—4 Alen, og mange af Stykkerne ere saa store som knyttede Næver. Denne Pimpsten synes at være udkastet fra et eller andet Udbrudsted NE. for Hekla; den nordlige Grænse for den lyse Pimpsten synes her at falde lidt syd for Saudafell, men den sydlige midt paa Hekla. Udsigten over Landskabet øst for Thjorsá, nordvest for Hekla, er noget af det mest trøstesløse, man kan tænke sig. Man kan ikke øjne andet end sorte Lavastømme og graalige Pimpstensletter med enkelte opstaaende mørke- og lysebrune Fjældrygge af Palagonitbreccie, men selve Hekla rager med sin kæmpemæssige Skikkelse højt op imod Skyerne og lukker Udsigten mod Øst. Búrfell omgives paa alle Sider af lodrette Klipper med Undtagelse af mod NE., hvor det skraaner jævnt ned imod Højsletten; vi kunde derfor ride op ad Fjældet fra NE., dog saaledes, at vi ofte maatte føre Hestene ved Tømmen over de vanskelige Steder. Búrfell er meget smalt, og der findes store Revner i Retningen NE.—SV., hvilke have spaltet Fjældet fra Ende til anden; fra Búrfells Top kunde jeg se, at disse Revner fortsattes langt op imod Højlandet øst for Stangarfjall, og flere Spalter med den samme Retning saas ogsaa i Fossalda og andre Steder. Búrfell bestaar udelukkende af Palagonitbreccie, men har intet Doleritdække i Toppen som de fleste Fjælde i Omegnen; man ser allerede i lang Frastand den ejendommelige Breccie, der danner nogle af Búrfells øverste Toppe, og som

ved sin lyserøde Farve kunde bringe én til at tro, at man her havde et Liparitfjæld for sig. Fra Búrfell havde vi en god Udsigt over Højlandet og en stor Del af det sydlige Lavland; mod Nord kunde Blikket frit svæve over Højlandets øde Flader hen imod Jøklernerne i Landets Midte; ved Hofsjökull vakte især en lang Fjældrække med mange Toppe af lyse og røde Bjergarter vor Opmærksomhed; denne Fjældrække, som jeg senere havde tænkt paa at undersøge, kaldes Kerlingarfjöll. Mod Syd laa den nærmeste Del af Lavlandet, Egnene sydvest for Hekla, udbredt for Øjet, uden at det dog havde noget tiltrækkende ved sig; nogle spredte, enkeltstaaende Fjælde, nogle glinsende Elvløb, Lava og Sand vexlende med grønne, græsbevoxede Strimler, det er alt, hvad man ser; især er det dog Lavaen og Sandet, som give Landet dets Karakter. Syd for Búrfell vender Thjorsá sig mod Vest, og her findes Vandfaldet Thjófafoss; langs Elven ere Siderne af Búrfell neden for de lodrette Breccieklipper græs- og kratbevoxede, og her findes mange smukke, blomstrende Skrænter med Udsigt til den store Thjorsaaes brølende Katarakter.

Raudukambar er blevet berømt i Islands Historie paa Grund af det formodede Udbrud, men dette Fjæld er uden Grund blevet beskyldt for at have forvoldt Ulykker, som stamme fra helt andre Steder. Annalisten *Jon Egilsson* (født 1548, død efter 1634) er dog den eneste Kilde, som man kan paaberaabe sig med Hensyn til dette Udbrud. I *Jon Egilssons Annaler**) staar der ordret som følger: „Det skete her hos os i gamle Tider meget tidlig efter, hvad jeg tror, i disse Biskoppers Tid**), at der fandt et Ilds-Udbrud Sted af Raudukambar, der ligger syd for Fossá, men nord for Skridufell. Dengang var Hagi midt i Bygden og Thingsted. Denne Ild brændte hele Fossárdal, baade Skove og Gaarde; der fandtes i det hele elleve Gaarde, hvoraf der endnu kan ses nogle Mærker; de hed Beighalsstadir, Støng, Steinastadir og Samsstadir, hvor Hjalti fra Núpur havde Bo; den Gang var Kristendommen lovlig antaget her i Landet, men hvornaar dette skete, véd jeg ikke Datum.“ Espolin har i sine Aarbøger optaget *J. Egilssons Beretning* om dette Udbrud og henfører det til Aaret 1343 uden dog at give nogen Oplysning om, hvorfor han just nævner dette Aarstal; senere er Udbrudet af de historiske Forfattere anset for sikkert og henføres

*) Safn til sögu Islands I. S. 82—83.

**) De Biskopper, J. E. lige i Forvejen har opregnet, levede i Midten af det 14. Aarhundrede.

uden videre Anmærkninger til Aaret 1343. Brynjul-
fur Jonsson fra Minni-Núpur har skrevet en interes-
sant Afhandling*) om Fossárdalen og de Sagn, der
knytte sig her til, og han har fundet mere eller
mindre tydelige Ruiner af 24 Gaarde i Dalen. De
ældre islandske Annaler, hvoraf flere ere skrevne i
det 14de Aarhundrede, bevare fuldstændig Tavshed
med Hensyn til denne Begivenhed, hvad der vilde
være højst mærkeligt, dersom Udbruddet virkelig
havde fundet Sted. Rimeligvis er Jon Egilssons Be-
retning ikke andet end et Sagn, der af Almuen er
blevet dannet for at forklare Tilværelsen af de Ruiner,
der fandtes i Dalen, efter at man havde glemt den
sande Aarsag til deres Ødelæggelse. Jon Egilsson var
ogsaa i længere Tid Præst paa de nærliggende Hrepp-
hólar. Den geologiske Undersøgelse viser, at selve
Fjældryggen Raudukambar ikke har haft noget Ud-
brud, men saa kunde man tænke sig, at Kraterne og
Lavaen i Dalen vare blevne dannede engang i den
historiske Tid, og at Bygden derved var bleven øde-
lagt, men dette har dog næppe heller været Tilfældet.
Lavaen er engang i en meget fjærn Fortid bleven
frembragt af Kraterne i selve Dalen; Gangene fra det
Indre, hvor igjennem Lavaen er vældet, ses tydelig
mange Steder, hvor Kraterne haves i Gjennemsnit.
Denne Lavastrøms Dannelse er dog foregaaet længe
før Landets Bebyggelse, og Lavaen er i Tidens Løb
for en stor Del bleven dækket af Skove og Grønsvær.
Dalen har derfor i Oldtiden set saa smilende og ind-
bydende ud, saa mange af de første Landnamsmænd
ere blevne fristede til at nedsætte sig her oppe; en-
kelte af Ruinerne i Dalen vise tilstrækkelig, at La-
vaen er meget ældre end Dalens Bebyggelse, thi
nogle af Gaardene have staaet paa selve Lavastrøm-
men, der dengang har været dækket med Jordsmon.
Den før nævnte Sø med de gamle Løss- og Tørve-
dannelser paa Lavaen viser ogsaa tydelig Lavastrøm-
mens store Alder. Bygden i Fossárdalen er rimelig-
vis bleven ødelagt ved fortsatte Udbrud af Hekla og
ved den stadige Regn af Scorier, Pimpsten og andre
glødende Projektiler, som den mægtige Vulkan saa
ofte har trakteret sine Naboer med, thi, hver Gang
Vinden under et Udbrud har været S. eller SE., ere
vældige Kvantiteter af Heklas Eruptionsprodukter blevne
førte ud over denne ulykkelige Dal. I Kildeskrifterne
findes der kun meget faa Oplysninger om Heklas
allerældste Udbrud; det er først i det 13. og 14. Aar-
hundrede, at man faar nærmere Besked. Under Ud-

bruddet 1294 var Thjorsá saaledes, hvor der ikke
fandtes en rivende Strøm, helt bedækket med Pimp-
sten; ved det store Udbrud i Aaret 1300 førtes Asken
over en stor Del af Nordlandet o. s. v. Det er ikke
urimeligt, at Fossárdalen er bleven slemt medtagen
ved disse Udbrud, men især maa Heklas Udbrud 1341
have foraarsaget store Ødelæggelser. Dette Udbrud
beskrives af flere gamle, til Dels samtidige Annalister.
Udbruddet begyndte den 19. Maj med saa stærkt
Askefald, at flere Herreder i Nærheden, nogle Annaler
sigte hele fem Sogne, bleve ødelagte; der herskede et
endnu sortere Mørke end om Vinternætter, saa at
man alle Vegne maatte tænde Lys i Husene midt paa
Dagen. Drønene hørtes over hele Landet, som om de
vare tæt ved. Flere Gaarde paa Rangárvellir og i
Skallhotssvejt maatte forlades. Asken faldt i Borgar-
fjorden og paa Skagi og i alle mellemliggende Her-
reder, saa at Kvæget døde. Ved Eyjafjöll var Aske-
laget et Kvarter tykt; baade dér og paa Rangárvellir
døde mange Kreaturer, og i Skalholt 80 Køer. Nogle
rejste til Fjældet, hvor Krateret var, og de hørte en
Lyd, som om en stor Klippe blev kastet frem og til-
bage derinde. De troede at se store og smaa flyvende
Fugle i Ilden og mente, at det var Sjæle. Salt og
Svovl fandtes i saadan en Mængde, at der var mere
end flere Heste kunde bære. Jordskjælvne vare saa
stærke, at Vinduerne paa Gaardene rystede som i en
Storm, skjønt det var blik stille.*) Naar der i An-
nalerne fortælles om det stærke Askefald imellem Bor-
garfjord og Skagi, saa kan man let tænke sig, at
Fossárdalen, der ligger lige tæt ved, maa have faaet
Broderparten af de udkastede Produkter. En af de
Annaler, der beskrive dette Udbrud, er forfattet af
den lærde og vidt berejste islandske Præst Einar Haf-
lidason († 1393), der just ved denne Tid var Forvalter
paa Hólar, Nordlandets Bispestæde, og sikkert i sin
Annal vilde have beskrevet et Udbrud af Raudukam-
bar, dersom det virkelig havde fundet Sted. Rime-
ligvis ere mange af Gaardene i Fossárdal blevne øde-
lagte ved Heklas Udbrud 1341, nogle maaske tidligere.
Af Gaardenes Bygningsmaade ser man tydelig, at de
maa være blevne ødelagte meget tidlig. Kratskovene,
hvorpaa Dalen før synes at have været meget rig, ere
blevne afbrændte af de nedfaldende, glødende Sten, og,
efter at Jordsmonnet var blevet dækket af Pimpsten
og Scorier, blev Græs væxten ødelagt, og Sandstormene

*) Arbok fornleifafélagisius 1884—85. S. 38—60.

*) De forskjellige Annaler, hvori disse Beretninger findes,
ere aftrykte i *G. Storms Samling af Islandske Annaler*.
Kristiania 1888.

fra det indre Højland fik større og større Magt, indtil Dalen tilsidst fuldstændig var bleven afklædt og berøvet sit Grønsvær, saa at den saa ud som et nøgent, grinende Skelet; det trøstesløse Billede, som vi nu ser, er næppe fremkommet ved en enkelt Naturbegivenhed, nej! Ødelæggelsen er sikkert gennem Aarhundreder bleven fuldført lidt efter lidt ved fortsatte Udbrud af Hekla og Sandstorme.

Da jeg havde undersøgt Fossárdalen saa godt, jeg kunde, brød vi op om Eftermiddagen den 15de August og naede sent om Aftenen til Præstegaarden Stóri-núpur. Lige før vi skulde af Sted fra Teltpladsen, traf vi to fremmede Turister, en Italiener og en Tysker, der havde været paa Nordlandet, og som nu, efter at være rejste ad Sprongisandsvejen, skulde til Reykjavik efter dog først at have besøgt Hekla. Italieneren havde Aaret i Forvejen rejst i Kaukasus for at bestige de højeste Bjærgtoppe og Tyskeren i Syrien og Spanien; fra Island skulde de begge til Indien. Det er kun Skade, hvor megen Energi der spildes til ingen Nytte, og hvor store Summer der kastes ud til Rejser i fremmede, lidet kjendte Lande af Folk, der paa Grund af den moderne, mangelfulde og forkerte Opdragelse ikke ere i Stand til at yde Videnskaben den mindste Gavn, skjønt de ellers kunne have alle Forudsætninger til at gjøre den største Nytte. De elskværdige, unge Turister rejste kun for at se Verden og hørte øjensynlig til den energiske Race, som altid er paa Farten og som Englænderne kalde „globe-trotters“, Tyskerne „Welten-bummler“.

Den 16. August rejste vi fra Stóri-núpur til Præstegaarden Hrúni vesten for Laxá. Vejen gaar stadig imellem de fritstaaende Fjælde igjennem frugtbare Dale og Lavninger; Fjældene bestaa næsten alle af Tuf og Breccie; kun optræder Lipariten paa nogle Steder ved Laxá. Fra Hrúni rejste vi derpaa næste Dag til Tungufell, den øverste Gaard i Bygden. Her fra vilde jeg saa bryde op til det Indre, og en Følgeomand, der var særlig kjendt med Forholdene ved Hofsjökull og Hvitárvatn, havde faaet Ordre til at møde mig paa denne Gaard. Ved Gaarden Grafarbakki vest for Hrúni ved Mindre Laxá besaa jeg nogle varme Kilder. Tæt ved Gaarden, hvor der nu findes en Kaalhave, fandtes der tidligere en Hule med et lille Hus over. Naar man befandt sig i dette Hus, var man paa Grund af de opstigende, varme Dampes stadig i Transpiration. Gaarden besøgte derfor meget af gigtsvage Personer, som ofte opholdt sig her i længere Tid, men da det ikke altid gik saa hurtigt med Betalingen for Pleje og Fortæring, saae den nu-

værende Bonde sig nødsaget til at tilstoppe Hullet. Han har nu anlagt en Kaal- og Kartoffelhav paa samme Sted, hvad der skal betale sig meget bedre end Kuranstalten. I Hjørnet af den Bakke, hvorpaa Gaarden er bygget, findes der graa og røde Lerarter, som ere meget varme at føle paa, og man behøver kun at grave et Hul i Skrænten, dersom man har Lyst til at faa noget kogt; neden for findes en kogende Kilde, der er usædvanlig varm i Overfladen ($99\frac{1}{2}^{\circ}$ C.). Nede ved Elven findes ogsaa to mindre Huller med kogende Vand; den ene har en Temperatur af $95\frac{1}{2}^{\circ}$, men den anden har vexelvis en Temperatur af 90° og 92° ; Overfladetemperaturen er egentlig 90° , men hvert andet eller tredje Sekund stiger der op fra Bunden noget Vand uden nogen egentlig Eruption, hvorved Overfladens Temperatur stedse stiger til 92° C. Langs med Elven strømmer der flere Steder varm Luft ud af Revner og Huller i Bakkerne. Paa den anden Side af Elven findes der paa en flad Klippe flere kogende Kilder; bl. a. findes der to Kilder, der sprude vexelvis; den sydlige Kilde kaster Vandet to Fod op i Luften, den nordlige fire Fod; naar den ene Kilde holder op, begynder strax den anden, skjønt der er 50 Fod imellem dem; Eruptionerne vare omtrent et Minut. Disse Kilder, der kaldes Básahverir, have imellem Udbruddene en Temperatur af 97° . Paa den samme Klippeflade, lidt længere mod Vest, findes tre store og dybe Bassiner, af hvilke et, der kaldes Vadmalahver, har en Temperatur af 95° ; disse Kilder sprude ikke mere. I selve Flodlejet findes der ogsaa varme Kilder med en Temperatur af 96° . Da Elven var usædvanlig lille paa Grund af den stadige Tørke, kunde jeg undersøge disse Kilder, da de nu laa paa det Tørre. Omkring Kilderne paa Klippefladen er der en frodig Vegetation, bl. a. ere *Hydrocotyle vulgaris* og *Polygonum persicaria* meget almindelige; disse Planter ere dog ellers meget sjældne paa Island.

Fra Grafarbakki fortsatte vi Rejsen op efter, indtil vi i Nærheden af Hauksholt naaede Hvitá, som her har et meget snævert Løb, idet den har skaaret en dyb Rende i den bløde Palagonittuf. Klipperne ved Elven ere derfor ved Strømmens Indflydelse blevne omdannede og have faaet ejendommelige og maleriske Former. Midt i Elven findes der her en aflang, høj og flad Ø med lodrette Tufklipper, og tæt ved dem rage to Stenstolper, der kaldes Mand og Kone, op fra Elven. Da Aaens østlige Arm denne Gang ikke var saa dyb, som den plejer at være, red vi over ud til Øen og klavrede op ad en Klipperevne, men lod Hestene blive tilbage i en Hule. Øens øverste Flade,

der ved Spalter til Dels er kløvet i lange Strimler, er bevoxet med temmelig høje Birketræer; flere Stammer have en Diameter af 5—6 Tommer og en Højde af 7—8 Alen. Om Aftenen naaede vi Tungufell, hvor vi overnattede. Den nye Følgemand var ankommen, og alt var parat til Afrejsen den næste Morgen.

Den 18. Avgust, en Time efter Middag, brød vi op fra Tungufell til det Indre; Præsten fra Hrúni og Bonden fra Tungufell ledsagede os i nogle Timer. Højlundene nord for Bygden ere her forholdsvis meget frugtbare, og Fjældgræsangene høre til de bedste i Island. Vi behøvede derfor ikke at være bange for, at Hestene skulde lide Fodermangel; ellers maa man ofte paa Rejser i det Indre være belavet paa hele Dagsrejser ikke at træffe Græs til Hestene, og man maa derfor som i Odadahraun modtage Foder til dem, hvad der altid er meget besværligt og fordyrer Rejsen betydelig, da man saa maa være forsynet med flere Bagageheste og Følgemænd end sædvanlig. Vor Vej førte langs Hvítá over et bølgeformet, til Dels kratbevoxet Terræn til Gullfoss. Dette Vandfald er almindelig bekjendt og besøges ofte, da det ligger i Nærheden af Geysir. Den vandrige Flod styrter her ad to Afsatser ned i en Kløft, hvis Vægge ere sammensatte af afvejlende Basalt og Breccielag; Basalten danner hist og her smukke Søjler, der nogle Steder ere bøjede eller skraat stillede, hvilket giver Klippevæggen et ejendommeligt Udseende. Vi fortsatte derpaa Rejsen op efter Hederne omtrent en Fjerdingvej øst for Hvítá. De svagt bølgeformede Sletter ere her som oftest tæt bevoxede med lavt Pilekrat og Lyngplanter, medens Lavningerne mange Steder optages af sumpede, græsbevoxede Flader, hvor der sikkert kunde høstes betydelige Masser Hø, dersom det ikke var saa langt fra Bygden, at Transporten næppe lønner sig. I gamle Dage har der paa disse Fjældvidder været mange Gaarde, hvis Ruiner endnu kunne paavises hist og her. Hederne gennemkrydses af mange Vandløb, der til sine Tider kunne føre betydelige Vandmasser, men de vare nu paa Grund af den langvarige Tørke reducerede til ubetydelige Bække. De vidtstrakte Heder dækkes alle Vegne af løse Masser, og kun faa Steder træder det underliggende, faste Brecciefjæld frem i Overfladen. Om Aftenen opslog vi vort Telt i Svinárnes, der dannes af Elvene Sandá og Sviná.

Den næste Dags Rejse var lige saa ensformig som den første. Rejsen gik stadig over Heder med enkelte opstaaende, brede Grusrygge og bølgeformede,

lave Høje; kun blev Udsigten til de store Jøkler mere og mere imponerende, efter som vi kom nærmere til dem. Skjønt vi nu vare naaede til en betydelig Højde over Havet, var Vegetationen dog stadig ret frodig, og flere Timer om Eftermiddagen red vi over vidtstrakte, sumpede Sletter (Miklumyrar), der ere bevoxede med Stargræs og Kjøruld; om der end her fandtes flere Gaarde, vilde der ikke være nogen Mangel paa Græs. Dersom Vinteren paa disse Højsletter var mindre stræng, og de ikke laa saa langt fra Havet, vilde de ogsaa sikkert være ligesaa tæt bebyggede som mange Dele af Bygden. Her findes naturligvis ingen Ridesti, da vi allerede om Morgenen bøjede ud fra den gamle Kjølvvej og tog Retning mod de vilde og sonderrevne Kerlingarfjöll, som med deres brune, røde, gule og hvide Takker og Spidser stikke grelt af mod Omgivelserne. Om Aftenen naaede vi til de saakaldte Kerlingarflatir tæt ved Fjældene (1700 Fod over Havet), hvor vi tilbragte to Dage i et Telt, da der i selve Fjældene ikke findes Græs til Hestene. Samme Aften gjorde jeg tillige med den ene af mine Følgemænd en lille Udflugt til den nærmeste Fjældspids; det nederste af Fjældene dækkes af tykke Brecciemasser, hvorfra Liparitspidserne rager op. Her findes flere parallelle Fjældrækker med fantastiske Former, dybe Kløfter og stejle, frit staaende Spidser og Kamme. Skraaningen op imod Fjældene kaldes Bringur. Paa et af de første Fjældskred, som jeg undersøgte denne Aften, var Lipariten meget lys og porøs og indeholdt en Mængde langstrakte Blærer; utallige Obsidianbrokker findes strøede rundt omkring. Vi naaede først ved Solnedgang til de lyse Fjældskred af Liparit og havde her efter Solnedgang en højst ejendommelig Udsigt over Hølandet, over Langjökull og over Hvítárvatn med de to stejle Gletscherarme, der, som forstenede Kaskader, strække sig fra Langjökull ned i Søen. Hvítárvatn er derfor ofte næsten opfyldt af svømmende Isbjærge, der produceres af de stadig „kælvende“ Gletschere.

Næste Morgen brød vi tidlig op fra Teltet for at undersøge de mærkelige Kerlingarfjælde. Vejret var i Begyndelsen noget taaget, men blev snart til det smukkeste Solskinsvejr. Kerlingarfjældene bestaa af to parallelle Fjældkjæder, der adskilles af Kerlingaraen, som har gravet sig meget dybe og skumle „Cañons“ ned igjennem Lipariten og Palagonitbreccien. Den østlige Kjæde er meget længere fra Syd til Nord end den vestlige og har flere parallelle Rækker af Toppe og Spidser. Vi red op imellem de to Fjældkjæder langs Kerlingaraens svimlende dybe Kløfter,

Da Klipperne for en stor Del bestaa af den bløde Breccie, ere Kløfternes Rande og Sidevægge gjennemløjede af utallige, stejle Vandfurer, der ofte have gjennemgravet Klipperne, saa at de have faaet alle mulige æventyrlige Former, men alligevel ere Flodkløftens Vægge saa stejle, at et Menneske næppe vil kunne klatre dér ned; længere oppe i Dalen ere Kløfterne dog ikke helt saa frygtelige som neden for denne. Dalen, der lukkes af betydelige Bjærgrygge, som forbinde de to Bjærgkjæder, er fuldstændig bar og aldeles blottet for Plantevæxt; man ser ikke andet end det lyse Liparitgrus og de gule og hvide Fjældskred; man er omgivet af det ejendommeligste Landskab, man kan tænke sig. I Island ser man næsten aldrig andet end sorte Fjælde med hvide Snepletter, men her omgives man af dristige Fjældtoppe, Kamme, Rygge og Bastioner med gule, hvide, grønne og røde Farvenuancer; man kan rigtignok flere Steder i Island se enkelte lyse Fjældsider af Liparit, men jeg kjender intet andet Sted, hvor man har et helt Alpelandskab, der udelukkende bestaar af denne Bjærgart. Det var et svært Stykke Arbejde at faa Hestene over Flodkløften øverst i Dalen, men det lykkedes tilsidt. Vi troede i Begyndelsen, at det næppe vilde lade sig gjøre, men prøvede det alligevel, da vi umulig kunde lade Hestene blive tilbage paa dette Sted. Da vi lykkelig havde naaet den anden Side, vare vi helt stolte over vor Bedrift, som vi troede, at mange ikke havde kunnet gjøre os efter. Min Følgemand Snorri Jonsson, den eneste Mand i Bygden, der kjendte noget til disse Fjælde, havde et Par Gange været her oppe i det midterste af Fjældene, men han havde altid været til Fods. Snorri kjendte i det hele taget ypperlig til Fjældene og Jøklerne i disse Egne; han havde nemlig ofte i sine yngre Dage af Lyst til Æventyr gjennemstrefjet Højlandene paa kryds og tværs og saaledes ofte tilbragt Uger oppe i disse Udørkener flere Dagsrejser fra Bygden uden at se et Menneske, kun for at tilfredsstille sin Videbegjærighed. Fra Flodkløften gik det saa smaat op ad Midtpartiets hvælvede Fjældrygge; vi søgte alle Vegne at benytte de store Snedynger i Lavningerne, da det snefrie Fjæld over alt var bedækket med løse, kantede Liparitblokke, hvor over vi kun med største Forsigtighed kunde føre Hestene ved Tømmen, for at de ikke skulde brække Benene; paa den haarde Sne gik det derimod meget hurtigere fremad. Fra den højeste Fjældryg, 3500 Fod over Havet, havde vi en mere vidstrakt Udsigt, end jeg før havde havt fra noget andet Fjæld i Island. Dette Sted kaldte vi derfor Skyggni; paa

begge Sider findes der rigtignok højere Toppe i Kjerlingarfjældene, men Udsigten var fri og aaben baade mod Nord og Syd, saa at man herfra kunde se tværs over Island. Mod Syd laa Højlandet udbredt for vore Blikke med de mangfoldige Vandløb og de mørkegraa Grussletter og Høje, men Lavlandene ere saa fjærne, at Enkelthederne ikke let kunne skjernes; kun enkelte frit staaende Fjælde gjenkende vi paa Formen. Udenfor Eyrarbakki smelter Havet og Himlen sammen i den disede Horisont. Mod Nord ser man Højlandet fortsættes helt ud til Havet, hvor dets yderste Udløbere mellem de brede Dale hæve sig i stejle Pynter og massive Brystværn, der hist og her gjennemkloves af Dale og Fjorde; solve Ishavet skjultes for vore Blikke af et mælkehvidt Taageslø, thi fra Drivisen strakte Taagen sine Polyparme langt op i Dalene. I Nærheden havde vi en ypperlig Udsigt over Gletscherverdenen i Landets Indre, især over Hofsjökull og Langjökull; de mægtige Iskupler ligge saa hvide og glinsende i Solskinnet, som om de lige nylig vare blevne støbte og give tillige med de omgivende Højsletter et Billede af den mest absolute Livløshed. Men, naar man saa retter Blikket paa de nærmeste Omgivelser, ere disse egentlig meget mere storlaaede end alt det andet, som man ser fra sit op-højede Standpunkt. Kjerlingarfjældene ere fra Nord gjennemklovede af en Mængde dybe Dale og Kløfter, som man i Førstningen ikke saa let faar Rede paa, men ved nærmere Undersøgelse ser man, at alle disse utallige Kløfter og smaa Dale samle sig som Grenene paa et Træ til en enkelt Stamme eller maaske nøjagtigere, at Dalene udbrede sig som Ribberne i et haand-ribbet Blad til alle Sider. Utallige Vandløb fra de store Snedynger, der opfylde hver en Lavning i den højere Del af Fjældene, have efter Hældningsforholdene udgravet et Myr af dybe Render og Kanaler fra alle Sider, der alle samle sig til en Elv, der kaldes Asgardsa. Denne Elv flyder ud fra Fjældene mod Nord og udgyder sig senere i Jökulvisl, et af Hvitaagens betydeligste Tilløb. Disse vidtfor-grenede Dale havde oppe fra Fjældet, hvor vi stod, et ganske ualmindeligt Udseende; der ses ingen Steder det mindste Sper til Plantevæxt, men Fjældsiderne, Skraaningerne og Kløfterne prange dog i de grelleste Farver, og man kan næsten faa ondt i Øjnene ved at se alle disse hvide, gule, røde, blegrøde, blaa og grønne Klatter rodede sammen i den mest skrigende Disharmoni. Fra hvert et Hul og fra hver en Kløjt stiger der store og smaa Dampstraaler op i Luften, og man kan dér nede fra høre en dæmpet Stønnen og Piben, hvilket tydelig nok

giver tilkjende, at Vulcanus her maa have et af sine store Værksteder, hvor der arbejdes Dag og Nat. Svovlbrintestanken slog af og til op til os, og den føres ofte af Vinden langt bort fra Fjældene. Disse Dale fik Navnet Hveradalir. Det vilde tage flere Uger, dersom Kerlingarfjældene og Hveradalerne skulde nøje undersøges; jeg maatte lade mig nøje med en flygtig Rekognoscering af dette hidtil ukjendte Terræn. Man vidste rigtignok før i Bygden, at der fandtes varme Svovlkilder i Kerlingarfjældene, men nærmere Oplysninger kunde man ikke give, da ingen af Indbyggerne nogen Sinde havde gennemstrefjet disse Dale og det ikke en Gang min Følgemand Snorri, der ellers kjendte bedre til Fjældene end nogen anden.

Vi maatte lade Hestene blive tilbage oppe paa Fjældet, hvor vi havde vor Udkigspost, og min gamle Følgemand Øgmundur blev tilbage for at passe paa dem, medens jeg og Snorri begav os af Sted ned til de uhyggelige Kløfter og Svovlpøle. Under den nordlige Rand af Skyggui findes der vældige Samlinger af gammel Firmsne, der som et bredt Bælte strækker sig ned imod Dalene og Kløfterne med de varme Kilder; dette Jøkolparti maatte derfor først passeres. Disse gamle, haarde Snedynger ere meget stejle og gennemkløvede af en Mængde Revner og Spalter, saa det ikke er uden Fare at gaa over dem. Fra vor Udkigshøj gik vi først mod Vest ned i en Lavning, hvor Vandskjellet findes imellem Kerlingaraaen og de Vandløb, der samle sig til Hveradalene, men bøjede saa mod NV. for at undersøge den vestligste af Dalene, da Svovlkilderne her syntes at være i størst Virksomhed. I Begyndelsen gik det hurtigt ned ad de haarde Snedynger, men snart bleve Spalterne saa talrige og brede, at vi kun med største Varsomhed turde fortsætte vor Gang. Nogle Steder maatte vi gjøre store Omveje, men over de mindre Spalter kunde vi godt springe; paa nogle af de større Spalter fandtes der Snebroer som vi gik eller krøb over o. s. v. Dybt nede i Gletscherspalterne kunde man høre Fjældbækkenes Brusen. Lysreflexerne i den øverste Del af Spalterne vare nu i det stærke Solskin af en fortryllende Virkning, og de utallige Istapper fra Snebroerne og Spalterandene glitrede i grønne og blaalige Toner. Det var en Fest for Øjet, som vi desværre ikke havde Tid til at nyde, thi det gjaldt kun om at komme videre; der var saa meget tilbage at se og undersøge, og det var ikke behageligt at blive overrasket af Mørket og Natten i disse uhyggelige Omgivelser. Til sidst naaede vi ned til Bunden af den vestligste Dal, der er meget smal og nærmest maa betragtes som en

Elvkloft. Fra Fjældsiderne vare store Klippeblokke rullede ned paa Snedyngerne, hvor de laa i vældige Bunker, den ene oven paa den anden; nogle af disse Fjældskred vare øjensynlig gamle, men Sneen tøer aldrig fuldkommen op i disse Fjælddale, da de egentlig ligge oven for Suelinjen. Denne Dal er lige som de andre Hveradale opfyldt af Lerpytter, Svovlpøle og brølende Damphuller. Nord for Bækken, hvor den styrter ned i Dalen, fandt vi en stor, blaalig, kogende Lerpøl omtrent 10 Favne i Diameter. Polen koger og bobler stadig; denne Dyndkilde fik Navnet Snorra-hver. Eftersom vi kom længere ned langs efter Kløften, blev Jordbunden mere og mere farlig at træde paa, og man maatte tage sig nøje i Agt for ikke at stikke Benene igjennem den tynde Skorpe ned i det kogende Dynd. Fjældsiderne bestaa næsten udelukkende af gennemkogte Lerarter i alle mulige Farver; hist og her ses gulgrønne Svovlpletter eller hvide Skorper af forskellige Salte, og rundt omkring findes Pytter med kogende Ler af alle mulige Farver f. Ex. mørkeblaa, lyseblaa, mørkegrønne, lysegrønne, gule, hvide, graa og røde. Af smaa Sprækker, Revner og Huller bryde Dampene pibende frem, og Stanken af forskellige Svovlforbindelser frembringer en prikkende Fornemmelse i Næsens og Mundens Slimhinder. Af og til hørte vi nede i Jorden nogle dumpe Drøn, noget lignende som dem man hører under vulkanske Udbrud i fjærne Egne, og længere nede i Kløften syntes jeg, at Jordbunden sitrede og rystede lidt engang imellem. Idet jeg gik og spekulerede paa, hvad der kunde være Grunden til disse Bevægelser, kom jeg forbi en høj Pynt, i hvis Nærhed Lyden især var tydelig. Foran i denne Lerpynt aabner der sig en Hule med en omtrent 2½ Alen høj Aabning, hvorfra en kvælende Damp slog os i Møde. Jeg holdt mit Thermometer et Øjeblik i Dampen, og det steg strax til 60° C., men da den brændende, hede Damp ligesom stødvis pustedes ud af Aabningen, saa fik jeg aldrig maalt Dampens rigtige Temperatur, der naturligvis var meget højere, da jeg, dersom jeg havde været for nærgaaende, risikerede at steges eller skoldes. Paa Grund af Dampene kunde vi ikke rigtig se, hvad der foregik inde i Hulen. Den syntes at udvide sig betydelig, og dybere nede maa der vist være en kæmpemæssig, kogende Dyndpøl, thi dér nede fra hørte vi de dumpe Drøn, og naar de kogende Blærer og Bobler briste, og Lerbølgerne slaa mod Hulens Vægge, sitre Omgivelserne, som vi før lagde Mærke til, da vi nærmede os denne Hule; det er, som om der dybt nede i Jorden af Jættehænder bevægedes en vældig Kjerne. Nogle faa

Favne neden for denne Lerpynt bryder en vældig Dampstraale frem af en smal Aabning med en saa øredøvende Brølen, at vi, skjønt vi stod tæt ved hinanden med højst en Alens Mellemrum, ikke kunde høre hinanden, naar vi raabte, alt hvad vi kunde. Det er heller ikke saa let at komme i Nærheden af denne Skraalhals, thi rundt omkring er Jorden aldeles gjennemkogt af svovlsure Dampene. Ned igjennem hele Dalen forandrer Scenen sig ikke det mindste; Svovlkilder og Dyndpøle ses i Hundredvis baade i Hoveddalen og højt og lavt i alle Sidekløfter. Forbi Mundingen af denne Dal flyder en af Hovedarterne af Asgardsaen. Her findes en anden Hule med en kogende Dyndpøl i Nærheden af Elven; den er ikke nær saa frygtelig som den første, og Aabningen er videre, saa man faar et Indblik i selve det hemmelige Værksted. Hulen ser nærmest ud som en bred Revne eller Sprække ind i Fjældsidens, og dybt inde kunde vi af og til skimte selve Dyndpølen igjennem Dampene. Tæt neden for denne Hule findes en meget stor, kraterformet Dyndpøl, der kaster den kogende Lervælling 5—6 Fod til Vejrs og har derved opbygget et cirkelrundt Lergjærde med en Højde af 10—20 Fod. Efter at vi havde vadet over Asgardsaen, undersøgte vi endnu flere Fjældkløfter, men da de alle væsentlig have den samme Karakter, saa vilde det kun blive Gjentagelser at beskrive dem nærmere. Hist og her bryde de kogende Dampstraaler frem i Randene af Snedyngerne, hvor saa det kogende Ler har smeltet Sneen og dannet ejendommelige Snehuler; andre Steder bryde Dampene frem af Hullerne i Kløfterne under Snedyngerne, saa at man hører deres Piben og Brølen dybt under sine Fødder, naar man gaar over Snefladerne. Hen imod Aften vendte vi fra de østlige Dale tilbage til vor Udkigshøj og havde stort Besvær med at klatre op ad de bratte Skraaninger og over de glatte og haarde Snedynger; vi vare derfor dødtrætte, da vi naaede vort Udgangspunkt, men da fandt vi hverken Hestene eller Følgemanden; alt var sporløst forsvundet. Jeg sendte derfor Snorri af Sted for at lede, men udhvilede mig imedens paa en Snedyng. Begge Følgemændene kom først tilbage efter halvanden Times Forløb. Øgmund havde ikke ventet, at vi vilde blive saa længe borte og var bleven bange for, at vi vare komne noget til; han var derfor draget ud for at opsøge os. Omtrent ved Midnat naaede vi trætte og sultne til Teltet, men vare alligevel meget glade og lykkelig stemte, thi, skjønt Dagen havde været meget anstrængende, saa vare vi blevne rigelig belønnede ved at se disse interessante og storartede Naturfæ-

nomener, som vi havde været de første til at undersøge. Jeg har set alle andre kjendte Solfataraer og Maccaluber i Island og finder, at disse i Kerlingarfjældene langt overgaa alle de andre.

Den 21. Avgust brød vi op fra vor Teltplads ved Kerlingarfjældene for at drage over til Hvitárvatn og Langjökull. Sletterne, som vi red over, vare i højeste Grad ensformige; kun Grusflader eller lave, bølgedannede Høje. Alle de Elve, som udspringe paa selve Højlandet eller de enkeltstaaende Fjælde, og som ikke modtage noget Tilløb fra Jøklerner, vare næsten udtørrede, hvorimod de fleste Jøkelelve forte betydelige Vandmasser paa Grund af Sommerens stærke Hede, der især om Middagen smelter betydelige Kvantiteter Jøkelsis og fylder Jøkelelvne, som derfor bedst kunne passeres tidlig om Morgenen, inden Solen endnu har faaet Tid til at gjøre sin Magt rigtig gjældende. Om Natten er der i disse Højder næsten altid Frost, saa Elvene til den Tid ikke faa noget Extratilskud fra Jøklerner. Jøkulkvisl, der udgyder sig i Hvitá, lidt efter at den flyder ud fra Søen, fører en betydelig Vandmasse; den kommer fra Hofsjökull nord for Kerlingarfjældene og dannes af flere mindre Gletscherelve, der i et Næt af Arme gjenstrømme Lersletterne neden for Jøkelen. Imellem Jøkulkvisl og Svartá traf jeg paa en smal Lavastrækning, rimeligvis en af de sydligste Udlobere fra Kjalhraun. Før vi naaede vort Bestemmelsessted nord for Hvitárvatn, maatte vi passere endnu en betydelig Jøkelelv, som kaldes Fúlakvisl; den udspringer fra den nordøstlige Del af Langjökul i de saakaldte Thjofadalir og løber i en lang Bue omkring det fremspringende Hrutafell, hvorpaa den udgyder sig i flere Arme i Hvitárvatn. Denne Elv er baade paa Grund af sin Vandmængde og den daarlige Bund, der ofte bestaar af Jøkeldynd, temmelig farlig; vi kom dog over Elven uden noget synderligt Uheld. Elven har lidt efter lidt dannet et stort Delta, og imellem Flodens mangfoldig sammenslyngede Arme findes frodige Græsgange og Enge, der stadig udvides paa Søens Bekostning. Fra Fúlakvisl fortsatte vi Rejsen langs et stejlt afskaaret, terrasseformet Fjæld, Hrefnubúdir, der mod Syd bogrænses af de vandrette Græssletter, som Elven har dannet. Bjergsiderne ere bevoxede med den frodige Vegetation af Kvanner, Pilebuske, Storkenæb o. s. v., som er ejendommelig for de islandske Fjælddale. Vi maatte hele Tiden ride i selve Fjældsidens, da Græssletten neden for er saa sumpet, at den næppe kan passeres til Fods. Om Aftenen opslog vi vort Telt i den nydelige lille Dal, der kaldes Froárdal, der adskiller Hrefnubúdir

fra Jökulens Randfjælde. Denne Dal har en usædvanlig frodig Vegetation af Kvanner, Lyngplanter og Pilebuske, som undertiden kunne være sammenfiltrede til et uigjennemtrængeligt Krat. Selve Dalbunden gennemstrømmes af den klare Elv Fróða, der forgrener sig til alle Sider over de græsbevandede Sletter og modtager store Vandmasser fra de utallige Kilder, der alle Vegne pible frem fra Fjældsiderne; langs Dalens vestlige Side strømmer Vandet saaledes uden Ophold frem imellem Doleritlagene, uden at Vandarterne adskilles i særskilte Kilder; maaske stammer dette Vand fra Jøklerne og er blevet filtreret ved at passere de mange Doleritdækker. De Dage, vi tilbragte ved Hvítárvatn, havde vi stadig det dejligste Vejr, saa at den smukke Natur fuldkommen kom til sin Ret. Jeg kjender intet Sted i Island, der bedre egnede sig til en Sommerudflugt for Sportsmænd end det nordlige Hvítárvatn. Den smukke og tiltalende Natur, Søen og de prægtige Gletschere, vilde sikkert gøre Indtryk selv paa det mest forvante Øje; her har man ypperlig Græsning til Hestene, utallige Kilder med det klareste Vand, Kratskove til Brændsel, Foreller i Søen og Elvene og vilde Svaner, Gjæs og Ryper i Tusindvis; her er man saa langt borte fra Bygden, at man er fuldstændig henvist til sig selv og saa dejlig fri for Mennesker; man er fuldkommen sin egen Herre og langt borte fra det civiliserede Livs Vrovl og Fortrædeligheder. Omkring Hvítárvatn, ved de utallige smaa Flodarme og Bække, de smaa Vandpytter og Damme, er der et rigtigt Eldorado for Sangsvanerne, som ogsaa opholde sig her i store Skarer under Fældetiden; deres Fjer ligge strøede rundt omkring, saa at de paa Bækkenes grønne Bredder i Frastand se ud som nyfalden Sne; Svanernes Fodtrin ses paa kryds og tværs over Lersletterne som regelmæssige Stier. Naar vi gik eller red igjennem Pilekrattene i Fróðardal, opskræmmede vi meget ofte store Rypeflokke, der i deres brunspragtede Sommerdragt ikke ses, før man er lige tæt ved dem.

Den næste Dag gjorde vi en Udflugt fra Teltpladsen til den saakaldte Karlsdráttur, en afsondret Vig eller Bugt, der fra Hvítárvatns nordvestlige Hjørne skærer sig op imellem Bjærgene og omgives af stejle Fjælde og Gletschere fra alle Sider. Fra vor Teltplads ved Fróðardalens østlige Fjældside maatte vi gjøre en Omvej op til Dalbunden, da vi ikke paa Grund af bundløse Sumpe kunde ride tværs over Dalen. Fróðáen er, før den falder i Hvítárvatn, bleven meget vandrig paa Grund af de mange Tilløb fra Fjældsiderne, og der dannes udenfor Mundingen en

stor, blaa Plet paa Søen, som ellers er mælkehvid af Jökeldyndet, der stadig føres frem af Gletscherne og Jökulbækkene. Fra Fjeldet, der mod Vest begrænser Fróðárdalen, udgaar der en lavere Bjærgryg ud i Søen; fra Langjökull strække to store Gletschere sig ned i Vandet, og den nordligste af disse naar næsten helt over til Spidsen af denne Bjærgryg, saa der bliver kun et smalt Sund tilbage. Herved afskæres den lille Bugt Karlsdráttur fra Søen og Ydervednen; man kan derfor ikke komme dertil ad nogen anden Vej end over Bjærgryggen. Vi red først op paa Fjældryggen, men snart kunde vi ikke bringe Hestene længere frem paa Grund af det Kaos af store Doleritblokke, der dække Overfladen. Vi bandt dem sammen ved Tømmerne og lod dem blive tilbage og tilbagelegde Resten af Vejen til Fods. Det var et ejendommeligt Syn fra Fjældranden at se ned i denne dybe, afsondrede Dal, hvis Bund optages af den mælkefarvede Sø og omgives af bratte Fjælde og kæmpemæssige Gletschere. Sollyset kastes tilbage fra det glimrende Gletscherfald, der begrænser Bugten mod Vest og oplyser Vandet og Fjældsiderne med et egent, dæmpet, blaaligt Skjær. De mod Solen vendte Fjældsider ere forneden bevandede med Lyngplanter, Pilekrat og smukke Fjældblomster. Solvarmen, der koncentrerer sig i en saadan Dalkjedel, maa ogsaa være meget stærk. Som man nok kan tænke sig, er Skredjökelen, hvor den gaar ned i Søen, sønderklovet af utallige Spalter; Gletscheren hæver sig lidt efter lidt i utallige Afsatser, der dog i Frastand forsvinde for Øjet, saa at den græsselig søndersprængte Jökul ser ud som et kæmpemæssigt, skummende Vandfald, der pludselig er frosset. Ved nærmere Eftersyn viser Overfladen sig som et fuldstændigt Kaos af Toppe og Tuer, gabende Revner og Afgrunde; af og til høres nogle skarpe Knald efterfulgte af dumpe Drøn, naar Gletscheren „kalver“. Jökulens Overflade er bedækket med Ler, Grus og Klippestykker, der lidt efter lidt føres ud i Søen; Søbunden er derfor dækket med Ler og løse Klippeblokke. I forrige Aarhundrede skal der have været en betydelig Forellefangst i denne Bugt, og den skal have faaet sit ejendommelige Navn efter en gammel Karl fra Skalholt, der plejede at tage dér op til Forellefangst, men da han var ene og kun havde en Følhopper med sig, saa lod han Hoppen hjælpe sig med at trække Vaad over Bugten, idet han førte den over til Gletscherranden, men lod Føllet blive tilbage paa den anden Side, hvorpaa han bandt den ene Ende af Vaaddet fast til Hoppens Hale, som derpaa svømmede over til Føllet.

Efter at jeg havde gjort mig bekendt med denne afsondrede Dal, havde gaaet over til Gletscherfaldet og undersøgt det nærmere o. s. v., vendte vi tilbage til vore Heste, som vi havde efterladt paa Fjældet. Herfra havde vi en ypperlig Udsigt over Søen, der har en helt anden Form end den, som fremstilles paa Kaartet; Søen er nemlig ikke rund, men aflang og har sin største Udstrækning fra Nord til Syd; men den sydlige Del bøjes dog lidt mod SE. Hvitárvatn begrænses mod Vest af Langjökull, hvorfra de to store Gletscherfald strække sig ned i Vandet og adskilles af et stejlt Forbjerg i Jökulranden, der kaldes Skridufell. Gletscherisen strækker sig fra Jökelen bag ved helt ud paa den yderste Rand af Skridufell og sender tre smaa Skredjökler ned igennem smalle Klippekløfter i Fjældranden; det er næsten ubegribeligt, hvorledes de smaa Jökelarme kunne holde sig i den stejle Fjældside. Fra Skridufell har Langjökelen et jævnt skraanende Fald mod SE. ned til Bláfells-hálsar, og fra denne Del af Jökelen strækker den sydlige, brede Gletscherarm sig ned i Søen; denne Skredjökler skal være forholdsvis meget yngre end den nordlige, thi i Slutningen af det 18. Aarhundrede havde den endnu ikke naaet Søen, saa at et Menneske dengang godt kunde gaa imellem Gletscherenden og Vandet; nu naaer den et godt Stykke ud i Søen lige over for Fúlakvisls Delta; da nu baade Elven og Jökelen hver fra sin Side arbejde paa at udfylde Søen, ender det rimeligvis med, at Hvitárvatn deles i to adskilte Bassiner, et nordligt og et sydligt. Jeg saa ogsaa, at en Mængde Isbjerge, hvoraf Søen var opfyldt, stod paa Grund udenfor Fúlakvisls Delta mellem denne og Jökelen. Efter en kjendt Mands Udsagn skal den sydlige Del have en Dybde af 5—6 Favne, men den nordlige Del skal være lidt dybere. Mod Øst begrænses Hvitárvatn næsten hele Vejen af et frugtbart, men sumpet Sletteland, der er blevet afsat af Elvene; den sydlige Del i Nærheden af Hvitaaens Udløb kaldes Hvitárnes. Her skal der i gamle Dage have været et Par Gaarde, hvoraf der endnu ses ubetydelige Ruiner. Hvitárvatn har vist engang i Fortiden haft en meget større Udstrækning; man ser f. Ex. i Fjældsiderne ved Fródárdal fire gamle Strandlinjer over hinanden; nogle ejendommelige, graalige Konglomerater, der ligge diskordant paa Doleriten og Palagonittuffen, synes ogsaa at antyde det samme.

Den 23. Avgust brød vi op fra Fródárdalen og red fra denne mod Nord til Hrutafell. Bagved Dalen mod NE. findes en flad Doleritkuppel, rimeligvis en

meget gammel Vulkan, der kaldes Baldheidi med 4° Hældning, og en anden lignende, men brattere Doleritkuppel — 5-6° — ses oppe i Randen af Langjökull. Fra den sidste gamle Vulkan har der flydt en betydelig doleritisk Lavastrom, der er saa gammel, at Erosionen betydelig har forandret Landskulpturen, men den synes dog ikke at være præglacial. Ved den østlige Ende af denne Lavastrom findes der i en Fordybning en lille Sø, som ikke er angiven paa Kaartet, ligesom ellers hele denne Egn Fremstilling lader meget tilbage at ønske. Disse højt liggende Ubygder vest for Hrutafell ere næsten helt blottede for Plantevæxt; kun findes ovenfor Søen nogle Lyngskrænter i Siden af Hrutafell. Her holdt vi Rast en lille Stund, inden vi fortsatte vor Rejse mod Nord. Hrutafell strækker sig mod Øst som et kæmpemæssigt, stejlt Forbjerg ud fra Langjökuls Hovedmasse, men adskilles dog ved en Lavning næsten helt fra denne og danner saaledes et særskilt Jökelmassiv med flere mindre Gletschere, der strække sig ned igennem Fjældkløfterne især mod Nord. Hrutafell bestaar hovedsagelig af Tuf og Breccie, der i Fjældranden dækkes af betydelige Basalt- eller Doleritbanke; nogle Steder ses i Sydsiden en Mængde forgrenede Basaltgange i den lyse Tuf. Vi tænkte først paa at forkorte Vejen ved at ride i selve Fjældside, men maatte dog snart opgive det og begive os ned paa Sletten nedenfor. Vejen dér oppe var saa daarlig, at det betalte sig bedre at gjøre en lille Omvej ned imod Thverbrekur, en Række høje Bakker, der strække sig mod Øst fra Hrutafell og tvinge Fúlakvisl til at slaa den store Bugt mod Øst. Ned imellem Klipperne i Fronten af Hrutafell kryber en ganske lille Skredjökler ned i Fjældside, men fra Fjældets nordøstlige Hjørne gaa tre temmelig store Gletschere igennem Fjældkløfterne helt ned paa Lavlandet. Disse Skredjökler ere meget bratte og se ud som hvide Fosser i Fjældside; de have fuldstændig læmpet sig efter Terrænforholdene og udbrede sig nedenfor som kageformede Klatter paa Lavlandet; de se ligesaa regelmæssige ud som de skematiske Figurer af Gletschere i de geologiske Haandbøger. Hrutafell er stejlt paa alle Side undtagen mod Vest, hvor det af en lav Jökelryg med flere opstaaende Nunatakker forenes med Langjökull; mod NV. dannes der fra Højlandet en bred Bugt op imellem Hrutafell og Jökelen, og i denne findes tre særskilte Brecciefjælde, der kaldes Thjófafell, med mellemliggende Dale, hvorigennem de tre Jökelleve, der danne Fúlakvisl, udgyde sig fra Langjökuls Gletschere. Bag ved Hrutafells nordvestlige Hjørne skærer en Dal sig op imel-

lem Jøklerne; den er aldeles blottet for Vegetation, og fra alle Sider gaa store Gletschere ned i Fjældsiderne. I denne uhyggelige Dal findes der en Ruin fra gamle Tider, hvor nogle Fredløse skulle have haft Tilhold. Efter Sagnet maatte nogle Disciple fra Latinskolen paa Hólar, der havde gjort sig skyldige i Drab, flygte til Fjælds; de nedsatte sig i denne Dal, hvor de omtrent kunde være fuldkommen sikre for Uvedkommendes Besøg og levede en Tid lang af Bøndernes Faar, som de stjal fra Fjældgræsengangene. Til sidst bleve de paa en af deres Expeditioner overlistede og angrebne af en Flok bevæbnede Bønder syd for Bláfell, hvor de bleve nedhuggede til sidste Mand. Der gaar endnu mellem Bønderne nogle fantastiske Historier om Fredløse, som skulle findes i nogle utilgængelige og skjulte Dale i Langjökull. Midt oppe paa Jökelen ser man en Fjældspids rage op af Firnsneen, og vest for denne skal der efter Sagnene findes en græsrig Dal med mange Indbyggere, der enkelte Gange vise sig for de forskrækkede Bønderkarle, naar de samle Faar om Efteraaret, især naar de have faret vild i Taage eller paa anden Maade ere komne bort fra deres Kammerater. Denne Overtro om Fredløse og om frodige Dale midt i Jøklerne var i forrige Aarhundrede og til i Midten af dette Aarhundrede almindelig blandt Almuen i Island, men er nu for største Delen forsvunden. Da Henderson i Aaret 1815 rejste over Højlandet nord for denne Jökul til Hveravellir, vare hans Følgemænd meget bange for at møde disse frygtelige Fjældboer, og islandske Embedsmænd ansaa det for en Dumdristighed af ham at rejse i det Indre uden at være bevæbnet.

Efter at have redet over to af Fúlakvísls vandrige Arme opslog vi vort Telt under det vestligste Thjofafell paa et Sted, der kaldes Fagrahlid, hvor der i Fjældsidens findes en yppig Vegetation, medens selve Dalbunden nedenfor er næsten blottet for Plantevæxt, da den saa ofte bliver oversvømmet af Jökulvene; kun hist og her ses nogle Buske af den bredbladede Gederams, *Chamaenerium latifolium*, der med sine prægtige, rosenrøde Blomster ofte pynter op paa de nøgne Grus- og Lersletter omkring Jøklerne. Om Aftenen klatrede jeg op paa det bratte, 2700 Fod høje Fjæld for at faa Udsigt over Jøklerne og Højlandet, men paa Grund af den disede Luft havde jeg dog ikke det Udbytte, som jeg havde ventet. En stor Gletscher fra Langjökull berører dette Fjæld med sin buede Rand, der strækker sig hele Vejen fra Jökeldalen nordvest for Hrutafell op til en stejlt Fjældside med to høje Vandfald nord for det vestligste Thjofafell.

Fra dette Fjæld saa man en stor Del af den nordøstlige Langjökull og nogle af de brede Gletschere, der strække sig ud fra denne Firnkolosses Rande; langs Jökulranden strækker der sig mod Nord Rækker af lavere Fjælde med enkelte Fjældspidser; mod Øst saa jeg en stor Del af Kjalhraun og de ejendommelig formede Fjældspidser, Strýtur, der hæve sig fra en Lavakuppel i denne Ørkens Midte. Randene af Gletscherne ere helt sorte af Ler og Grus, der uafdelig af Jökulbækkene føres ned i Dalene; tæt ved Jökelen ser man flere Steder i Fjældsiderne en yppig Vegetation af Lyngplanter, Pil og Kvanner.

Indtil havde vi paa Fjældene stadig haft udmærket Vejr, men nu kom der lidt Forandring, idet det om Natten blæste saadan op, at vi vare lige ved at miste Teltet, hvad der havde været mindre behageligt midt om Natten i øsende Regn, men ved at lægge tilstrækkelig store Klippestykker paa Teltranden fik vi dets oprørske Tendenser standsede. En Time efter Middag drog vi af Sted fra Fagrahlid paa Vejen til Hveravellir, et bekjendt Sted med betydelige, varme Kilder ikke langt herfra. Vi maatte først over den tredje Arm af Fúlakvísl, der er meget vandrig og har en rivende Strøm, og derpaa over en lav Fjældryg til Middalur, en temmelig stor og græsrig Dal, hvor vi saa en Mængde Faar i Fjældsiderne. Paa Kaartet ses aldeles intet af Fjældene og Dalene langs den nordøstlige Del af Langjökull, hvilket er meget naturligt, da det aldrig er blevet undersøgt. Bjærgene bestaa her næsten udelukkende af Palagonitbreccie; dog findes der nogle Spor til Liparitdannelse, hvilket bl. a. ses af de mange lyse Rullesten, som Elvene føre. I Fjældet ved Fagrahlid fandt jeg hist og her i Kløfterne lidt Liparitbreccie; faststaaende Liparit findes der ogsaa ved Middalahnukur og i Bunden af Middalur. Fra Middalur maatte vi over endnu en Fjældryg for at komme over paa den østlige Slette, der uden Grønsor synes at fortsættes mod Nord. Imellem Kjalhraun og Fjældene, der fortsættes langs Jökelen mod Nord, er Sletten for en stor Del græsbevokset. Her findes flere Dale og mange mindre Søer og Damme, hvoraf en stor Del dog denne Gang var udtørret; denne Egn kaldes derfor Tjarnadalir. Paa den gode Vej galoperede Hestene, saa godt de kunde, og vi naaede derfor hurtigt til Hveravellir ved den nordlige Ende af Kjalhraun omtrent 1900 Fod over Havet. Vi opslog vort Telt tæt ved de nordligste Kilder, hvor Hestene lige omkring Teltet havde det fortræffeligste Foder, thi Græsvæxten i Nærheden af de varme Kilder er frodigere og saftigere end paa de bedst gjødede Hjemmemarker i Bygden.

Dengang Kjalhraun som glødende Lava flød ud fra det store Krater ved Strýtur, stansede den nordligste Arm ved en Række Grushøje paa Sletten; i Lavningen mellem Lavastrømmen og Grushøjene bleve saa de varme Kilder dannede. Skjønt Jordvarmen her endnu synes betydelig nok, saa synes den dog før at have været endnu større, thi i Nærheden af de nuværende Kilder findes gamle Kiselaflejninger efter udtørrede Kilder. Disse Aflejninger findes som store, gullige Pletter baade ved Siden af Grusbakkerne og i Enden af selve Lavastrømmen; der opstiger ogsaa endnu fra Lavarevner i Retning mod SE varme Dampe paa tre eller fire Steder. I de gamle Kiselaflejninger fandt jeg en Mængde forkislede Stængler af Græsarter. Den første, der beskriver de varme Kilder paa Hveravellir, er *Eggert Olafsson* *), der tilligemed sin Rejsefælle *B. Palsson* besøgte dette Sted i Aaret 1752; senere har der efter mit Vidende ingen anden rejsende været dér oppe end *E. Henderson* **) i Aaret 1815. Eggert Olafsson omtaler i al Korthed de varme Kilder og beskriver især den „brølende Høj“. Da de rejsende vare omtrent en Fjerdingvej fra Stedet, hørte de „et Slags Bulder langt borte, som noget lignede en Løves Brølen, men havde derhos et Slags Hvislen, der var meget gennemtrængende for vore Øren . . . Det, som først faldt i Øjnene, var en hvid, rundagtig Høj, hvor Røgen trængte ud af tre smalle og krogede Aabninger med en saadan Kraft, at den før omtalte hvislende Brølen blev foraarsaget derved. Disse Huller vare dog udvendig kun to Fingre brede i Diameter, og deres Bredder isprængte med rød, hvid og grøn Farve. Vi undersøgte disse Huller med bøjelige Pilestikke, men kunde ingen Vej komme, fordi Røgens Gange vare saa krogede. Naar man kastede smaa Sten ned i dem, sprudedes de strax op igjen, og ligeledes bleve de flade Sten, som man lagde derover, bortførte ved Luftens Kraft. Naar vi stod nær ved, kunde vi intet Ord høre, endskjønt vi raabte hinanden i Ørene.“ Henderson har en længere Beskrivelse af Kilderne og omtaler ogsaa den brølende Høj, som dengang var et Slags højstkommanderende og ledende Aand for de andre Kilder, saa at, naar den begyndte, sprudede ogsaa alle de andre. De varme Kilder synes ikke at have forandret sig meget, siden Henderson var der; kun har den brølende Høj standset sin Virksomhed.

Den vulkanske Virksomhed, der nu findes paa

*) Rejse igjennem Island. S. 637—639.

**) *E. Henderson*: Iceland II. S. 302—209.

Hveravellir, er især knyttet til to flade Kupler af Kiselsinter, der adskilles af en smal, sumpet Lavning. Hele Kildeomraadet har en svag Hældning mod Øst, og den mindre Kuppel ligger vestligere og lidt højere oppe end den anden. Sumpvandet og det varme Vand fra Kilderne samles til en Bæk, der flyder mod Øst ned imod Elven Blandá. Den vestlige Kiselkuppel har en Længde af omtrent 120 Alen fra Vest til Øst og en Breddede af 70 Alen; den østlige en Længde af noget over 180 Alen og en Breddede af 140 Alen. Syd for den vestlige Kiselkuppel findes en lille Sø, hvorfra Vandet løber ned igjennem den sumpede Lavning mellem de to Kildegrupper. I den vestlige Gruppe findes der fire Kilder med kogende Vand, en Mængde Huller med kogende Dynd, og nogle Steder bryder der hede Dampe frem fra smaa Revner i Jorden. Lerhullerne ere især samlede i en særskilt Gruppe vestligere end de andre Kilder. Den blaa-graa, kogende Dyndvælling har en Temperatur af 90—95°. Tæt ved disse Huller findes en lille Tue af Kiselsinter omtrent halvanden Fod høj, der fra smalle Revner mellem de i Sinteren indmurede Sten under en tudende Lyd udstøder en betydelig Mængde Dampe; nede i Jorden høres der samtidig en regelmæssig stampe Lyd som fra Dampmaskinen i et Skib. Omtrent tyve Alen østligere findes to Kilder med varmt Vand, hvoraf den sydligere spruder betydelig og kaster Vandet tre Fod til Vejrs; men den nordlige hæver Vandet kun ubetydelig, omtr. en halv Fod, og har imellem Udbruddene en Temperatur af 70°, men under disse 85°; den sydligste, „Kver“, i denne Gruppe har en Temperatur af 77° og spruder hvert femte Minut omtrent tre til fem Fod højt. Omtrent 50 Alen øst for den før nævnte lille Sø findes der en lille Høj af Kiselsinter fire til fem Fod høj og med et Gjennemsnit af tolv Fod; den har flere smaa krogede Aabninger, hvori man lige har Plads til at stikke en Finger; inde i Hullerne er der en Temperatur af 91°, men Højen er fuldstændig udtørret og giver ingen Dampe fra sig. Efter Eggert Olafssons og Hendersons Beskrivelser maa dette være den „brølende Høj“, der nu er bleven saa fredelig. Øst for denne Høj findes de største og betydeligste Kilder paa Hveravellir forenede i en Gruppe. Den nærmeste og største af disse, et Bassin med kogende Vand, som vi kaldte Blåhver, har en Diameter af 24 Fod og ligner i høj Grad den bekjendte Blesi i Nærheden af Geysir paa Sydlandet, men er baade større og smukkere. Bassinet er meget regelmæssigt og ser ud som et dybt Marmorbækken, hvis Rande ere besatte med glim-

rende Kiselinkrustationer, men hvad der især giver Bassinet en feagtig Skjønhed, er det klare, prægtig lyseblaa Vand, der fuldstændig havde den samme Farve og det samme Skjær som Søen i den blaa Grotte paa Capri, da jeg besøgte den i Juni Maaned 1885. Blåhver har ved Randen i Overfladen en Temperatur af 82°; i Midten koger den op paa nogle Steder, men den spruder ikke. I Nærheden findes lidt nordligere et andet mindre Bassin med samme Temperatur. Vandet i dette Bækken har en lysegrøn Farve, og det omgives af en gul Bræmme af Svovl. To mindre Kilder nord for det grønne Bassin ere ogsaa meget smukke; den vestligste af disse har en uregelmæssig Skaal af graat Kiselsinter og en Temperatur af 67°, den østlige en Temperatur af 89° og et lille, regelmæssigt Bækken af hvidligt Kiselsinter med rosenrødt Skjær. Øverst paa Kiselkuplen, omtrent ti Alen øst for Blåhver, findes tæt ved hinanden, med fire Alens Mellemrum, to store, sprudende Kilder med en betydelig Vandmasse, hvilke samtidig og uden Opør kaste deres Vandstraaler syv til ti Fod op i Luften; det kogende Vand fra disse to Kilder, der stadig ere indhyllede i Damp, strømmer bestandig ned ad Kuplens Skraaning mod Øst. Omtrent tyve Alen længere nede findes en gammel „Hver“ med et regelmæssigt Rør af to Fods Gjennemsnit, men uden Kiselkøgle; den har en Temperatur af kun 37°, skjønt det kogende Vand rundt omkring pibler op af de smaa Revner og Huller. Nord for dette Rør findes der endnu to betydelige, regelmæssige Bassiner med kogende Vand og smukke Inkrustationer. Ved den nordlige Rand af denne Kiselflade, hvor Sumpvandet strømmer ned fra Lavningen mellem de to Kupler, findes en aflang, kogende Kilde, der stadig er i Virksomhed og kaster Vandet to til tre Fod til Vejrs; Omgivelserne ere dækkede med mælkehvide Stalakitter. Hist og her paa den østlige Skraaning af Kiselkuplen findes smaa Huller med kogende Vand; Kise-len overrisles stadig af det nedsivende Vand fra de store Centralkilder, hvorved der dannes et papirtyndt Overtræk af halv gjennemsigtig Kiselsinter, som i Frastand ser ud som Rim eller Islag. Ved Bassinerne omkring Blåhver er Overfladen mange Steder dækket af en ejendommelig gullig, geléagtig Masse, som man let med Hænderne kan løsne fra Underlaget. Neden for den østlige Kiselkuppel, hvor Vandet fra de forskellige Kilder samles til en Bæk, findes der et lille Vandfald, og omkring dette afsættes gullige Svovlkorper paa Stenene.

I Midten af forrige Aarhundrede levede der i

længere Tid paa Hveravellir en berygtet Faaretyv, der er bekendt under Navnet Fjalla-Eyvindur; der fortælles mange Anekdoter og Sagn om hans Bedrifter og om hans omflakkende Liv. Eyvindur havde paa Grund af gjentagne Tyverier tilligemed sin Kone Halla og en Medskyldig, Arnes, maattet flygte fra Bygden til det ubeboede Højland, hvor de i en Aarrække fristede Livet under utrolige Savn og fornemmelig levede af Faaretyverier; de bleve ofte forfulgte og undertiden fangede, men slap dog altid heldig derfra. I Begyndelsen boede de paa Hveravellir, hvor man endnu ser nogle utydelige Rester af deres Hytter, senere ved Hofsjökull i Nærheden af Sprengisandvejen og derpaa i Nærheden af Herdubreid. Eyvindur og Halla døde i Aaret 1780 paa Vestlandet, men Arnes døde paa Sydlandet i Aaret 1805. Disse fredløse Landløbere have givet Anledning til, at nogle Dele af det indre Højland bleve bedre kjendte end før, og have saaledes ikke været aldeles uden Nytte for Landets Undersøgelse. Nogle Stednavne i det Indre minde endnu om deres Tilværelse.*)

Efter at jeg havde opholdt mig i tre Dage paa Hveravellir, gjorde jeg en Udflugt til Strýtur paa den store Lavakuppel i Midten af Kjalhraun. Kjalhraun bestaar hovedsagelig af flade Lavaplader med høje Lavablærer og kan derfor godt passeres til Hest; der findes i denne Lavastrøm en betydelig Vegetation af Mosser og hist og her nogle Lyngplanter og Pilebuske. Lavaen skraaner svagt ud fra Midtpartiet ved Strýtur, hvor der findes et kæmpemæssigt Krater med mindst 500 Favnes Diameter. Krateret har en flad Lavabund med fire eller fem store og dybe Kjædler; rimeligvis har Lavaen i Krateret engang været en glødende Lavaso, som f. Ex. Kilauea paa Sandwichøerne. Midtpartiet er flere Gange blevet sænket, hvilket man bl. a. ser af de koncentriske Sprækker, der findes omkring Krateret. Større Partier af den oprindelige Kraterand ere blevne staaende som høje Lavaspidses, og disse, der kunne ses i lang Frastand, have faaet Navnet Strýtur. Den østligste af disse Lavatoppe har det største Omfang og er højest; ned imod Krateret har den lodrette Lavavægge, hvor Lavastrømmenes Rande ses i Tværsnit som Basaltbænkene i et Fjæld, men mod Øst have Lavabænkene et jævnt Fald ud fra Krateret. Mod SV. findes en betydelig Fordybning, der forbindes med Hovedkrateret ved en

*) De Sagn, man har om Eyvindur, ere blevne samlede af *Jón Arnason* i *Islenzkar þjóðsögur* II. S. 243—251, Sml. *Islendingur* I. S. 156—170.

dyb Kanal. Fra den østligste Lavaspids havde vi en nogenlunde god Udsigt over den største Del af Kjalhraun, men jeg kunde ingeniunde undersøge Krateret eller dets Omgivelser saa godt, som jeg vilde, da vi efter en halv Times Ophold bleve indhyllede i den tætteste Taage. Vi maatte derfor vende om til vort Telt paa Hveravellir; da vi intet kunde se, lod vi Hestene selv finde Vej tilbage, hvilket de ogsaa gjorde saa godt, at vi vare helt forbavsede. Ved nøjagtigt Eftersyn kunde man kun hist og her i Mosset eller i Sandet i Lavningerne opdage enkelte Spor, da Hestehovene naturligvis paa de haarde Lavaplader ikke kunne efterlade noget Mærke, men vore Heste fulgte nøjagtig den samme Vej tilbage uden at vige en Haarsbred til højre eller venstre. Det er ganske forbavsende, hvad de islandske Heste kunne præstere i denne Retning; mange af dem kunne i Mørke finde deres Spor lige saa godt som de klogeste Huunde.

Den 27. Avgust regnede det uafbrudt hele Dagen, men da vi nu vare færdige med vort Arbejde her oppe, saa brød vi op og fortsatte Rejsen mod Nord ned imod Bygden. Vi fulgte hele Dagen Blandás vestlige Bred, og Rejsen gik stadig over bølgeformede Højsletter og Heder, hvor der ikke findes den mindste Afvexling; Taagen og den øsende Regn gjorde desuden hele Turen meget ubehagelig og kjedelig. Fra denne Side modtager Blandá kun to Tilløb, Seydisá og Sandá; den første fører en betydelig Vandmasse og dannes af tre mindre Elve, de saakaldte Beljandákvíslir, nord for Hveravellir. Her fandt jeg lige over for Sandfell en kogende Kilde, hvor Vandet koger op fra tre Huller, der ligge i en Ræks mod SE. Omkring Kilden ser man nogle Lavaplader titte frem af Gruset, saa at der sikkert findes betydelige Lavamasser under dette, men, om denne Lava hører sammen med Kjalhraun, kunde jeg ikke afgjøre. Om Aftenen opslog vi vort Telt ved Sandá. Den næste Dag var vi nødt til at fortsætte Rejsen til de behøvede Egne, thi vor Proviant var sluppen op; vi fulgte fremdeles Blandás Løb ned til Bløndudalen. Fra Hveravellir og ned forbi Sandá udbreder Elven sig i mange Arme paa det flade Land, men længere nede har den skaaret sig en dyb Kløft ned i Højlandet, og langs denne red vi omtrent den halve Dag d. 28. Avgust. Omgivelserne forandre slet ikke Karakter; Højsletterne fra Kjolur helt ned til Bløndudalen ere meget ensformige; Underlaget bestaar af Grus med enkelte lave og flade Bakker og Rygge; Vegetationen er hele Vejen efter Omstændighederne

ret betydelig, saa Kjolvejen hører til de mest græsbevoxede Fjældveje i Island. I Nærheden af Bløndudalen findes der oppe paa Højlandet flere betydelige Søer og omkring dem store Engstrækninger, der benyttes fra Bygdens nærmeste Gaarde. Sent paa Eftermiddagen naaede vi ned til den sydligste Gaard i Bløndudalen, men fortsatte dog Rejsen ned efter til Gudlaugsstadir, hvor vi overnattede. Bløndudalen er meget smal, men Fjældsiderne bestaa dog ikke af stejle Klipper, men de bratte Skraaninger til Fjældranden ere temmelig frodig bevoxede med Lyngplanter, Pilarter og Græs, og Gaardene med de nylig slaaede Hjemmemarker vise sig som gulgrønne Pletter højt oppe i Fjældsiderne. Vejen ned ad Dalen langs med Elven, der ogsaa her flyder i en dyb Kløft, er meget daarlig, men benyttes ogsaa kun sjælden; de fleste ride op paa selve Højsletten ovenfor Dalranden og saa derfra ned til de enkelte Gaarde. Dalens øverste Del bestaar næsten udelukkende af Palagonitbreccie, men omtrent midt Vejs i Dalen giver denne Plads for Basalten, der danner Hovedmassen af Nordlandets Fjord- og Dallandskaber.

Som jeg allerede i Begyndelsen af denne Rejseberetning har omtalt, blev Kjolvejen meget benyttet i Oldtiden; den blev ogsaa allerede tidlig opdaget. I Landnama er disse Egenes Opdagelseshistorie temmelig nøjagtig fremstillet. I Sturlunga saga omtales denne Fjældvej meget ofte*), og den blev dengang benyttet baade Sommer og Vinter, skjønt de rejsende ofte om Vinteren, som man tydelig ser af Sagaerne, vare udsatte for de største Farer og Strabadser. Indtil Slutningen af forrige Aarhundrede blev Kjolvejen ogsaa ikke saa sjælden benyttet, men, efter at nogle dygtige Mænd fra Nordlandet i Aaret 1780 under meget sørgelige Omstændigheder med en stor Faareflok omkom her oppe paa Fjældene, synes man at have holdt op med disse Rejser, der ogsaa Vinter og Efteraar, baade paa Grund af Snestorme og de vandrige Elve, altid vare meget farlige.

Fra Gudlaugsstadir rejste vi den 29. Avgust til Gaarden Reykir ved Svinadalen og fortsatte saa vor Rejse uden noget Ophold ad de sædvanlige Veje til Borgarfjorden, hvor jeg havde tænkt at opholde mig nogen Tid ved Hredavatn for at samle Planteforste-ninger, men da de Egne, igjennem hvilke vi rejste, flere Gange ere blevne beskrevne af andre rejsende, saa vil jeg ikke opholde mig videre ved denne Del af

*) Sml. Sturlunga saga. Oxford 1878. I. S. 166, 362, 367, 393; II. S. 16, 79, 187, 248 o. fl. St.

Rejsen. Vi ankom til Hredavatn den 5. September og tilbragte her en Uge i Telt oppe i Fjældene. Det lykkedes mig ikke at gjenfinde den Lokalitet, hvor Professor Japetus Steenstrup paa sin Rejse i Aarene 1839—40 samlede de Planteforsteninger, som senere ere blevne beskrevne af O. Heer i Zürich, men derimod var jeg saa heldig at finde to nye Findesteder i Thremildal og Fifudal i Fjældene i Nærheden af

Hredavatn. I den sidste Tid var der indtraadt en stor Forandring med Hensyn til Vejret, saa at det skylregnede næsten hver evige Dag. Elvene bleve hurtig saa opsvulmede, at vi flere Steder maatte gjøre store Omveje for at finde brugelige Vadesteder, og vi vare derfor meget glade, ved at Rejen var overstaaet, da vi naaede Reykjavik den 15. September.

Fernando Colon og hans „Historie“.

Ved cand. mag. H. Weitemeyer.

Den interessanteste og mest tiltalende Skikkelse blandt Columbus' Efterkommere og den, der mest er den store Mand værdig, er uden Tvivl hans anden Søn *Fernando*. Meget véd man vel ikke om ham, thi hele hans Liv er blevet ført som en stille Lærds, ingen opsigtsvækkende, for den store Mængde iøjnefaldende Bedrifter have henledet Datidens Opmærksomhed paa ham. Men det, man kjender, giver Indtryk af, at han ikke alene var en elskværdig, sympathivækkende Personlighed, men ogsaa en begavet Mand. Han var vel nærmest Geograf eller, som man den Gang kaldte det, Kosmograf, men i øvrigt var han en for sin Tid meget belæst Mand med mange Kundskaber og alsidige Interesser. At hans Navn er blevet bevaret for Efterverdenen, skyldes navnlig to Ting. Den ene er det colombinske Bibliothek i Sevilla, som han grundlagde og som for Datidens Videnskabsmænd har været af overordentlig Betydning; kun ved Efterkommernes Ligegyldighed og Vandalisme er det ikke blevet til, hvad Grundlæggeren har villet. Den anden Ting er hans Levnetsbeskrivelse af Faderen eller, som den hedder, „Historie del Fernando Colombo“, en Bog, som hidtil har været betragtet som en Hovedkilde til den store Opdagers Historie.

I de senere Aar er der imidlertid blevet rejst Tvivl om dette Skriffs Ægthed, og den Polemik, der har udviklet sig i denne Anledning, har draget Fernando Colons Navn frem i første Række i alle nyere Studier over Opdagelsernes Historie. Striden har betydelig Interesse, ikke alene for det umiddelbart foreliggende Spørgsmaal, om det er Sønnen selv, som har skrevet om Columbus; men ved de Undersøgelser, der ere foretagne af de stridende Parter for at ruste sig til Kampen, er der blevet kastet Lys over meget, som

før laa i Mørke: adskillige Punkter i Columbus' Liv ere blevne klarede eller korrigerede, og flere Spørgsmaal af almindelig geografisk Betydning ere blevne dragne frem.

Det er det, der gjør Æmnet „Fernando Colon og hans Historie“ skikket til at behandles i et geografisk Tidsskrift. Hvis jeg alligevel skulde komme til at tale om Ting, der ikke ere saa rent „geografiske“, haaber jeg paa Overbærenhed fra Tidsskriftets Læsere. Jeg tør vel ogsaa regne paa en forøget Interesse for alt, der vedkommer Columbus, paa Grund af den tilstundende Firehundredaarsfest, som vist nok vil vække stor Opsigt over hele den civiliserede Verden.

I.

Under sit Ophold i Portugal blev Columbus gift med Felipa Moniz; hans Søn af dette Ægteskab er Diego. Columbus' anden Søn er *Fernando*, født i Cordoba den 15de August 1488¹⁾. Moderen var en adelig Dame ved Navn *Beatriz Enriquez de Arana*.

Der kan ikke være den mindste Tvivl om, at Fernando er født udenfor Ægteskab. For det første have vi Vidnesbyrd fra to Samtidige, *Oviedo* og *Bartholomeo de las Casas*, der begge meget nøje kjendte Columbus' Familie og navnlig Sønnen. Den første siger, at Columbus havde to Sønner, „Don Diego, Admiralens legitime og ældste Søn, og Don Fernando

¹⁾ Noticias para la vida de Hernando Colon par D. Estaquio Fern. de Navarrete, i Coleccion de Docum. ineditos para la Hist. de España, XVI, p. 354 og 462. Efter Ligstenen i Sevillas Domkirke er Fernando født 28de Septbr. 1488, efter Zuñiga, (Annales ecclesiasticos y seculares de la ciudad de Sevilla, p. 496) 29de Aug. 1487. Den rigtige Dato findes i Don Fernandos Testamente.